

Fosterhjemsplassing i slekt og nettverk

En fenomenologisk – hermeneutisk undersøkelse av hva barnevernsansatte beskriver som avgjørende når barn plasseres i slekt- og nettverkshjem

Åse Berit Hansen

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i familierapi og systemisk praksis

Antall ord: 22724

29.05.20

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Denne studien belyser hva barnevernsansatte mener er viktig når de beslutter å plassere barn i slekt- og nettverksfosterhjem. Problemstillingen var: *Hva beskriver barnevernsansatte som avgjørende for deres beslutning om å plassere barn i slekt og nettverkshjem?* Kvalitative semistrukturerte intervju med fem barnevernsansatte fra ulike barnevernskontor ble gjennomført. Ved bruk av fortolkende fenomenologisk analyse ble tre hovedfunn og seks underfunn identifisert. Hovedfunnene er at grundige godkjenningsprosesser før plassering er viktig. Tett oppfølging av fosterhjemmene er avgjørende for en vellykket plassering. Slegt- og nettverkshjem har et sterkere engasjement enn nøytrale hjem. Underfunnene er at de berørtes stemme er viktig. Hasteflyttinger er godt egnet for plassering i slekt og nettverk og terskelen for hva som er godt nok senkes. Barnevernsansattes erfaring er avgjørende og oppfølgingen er bedre enn den hadde vært tidligere. Samarbeid, tillit og lojalitet er av betydning for om barneverntjenesten vurderer plasseringen som god.

Studien viser at det er komplekse vurderinger som ligger til grunn for plassering i slekt og nettverk. Dersom barnevernsansatte hadde hatt bedre tid, kunne flere barn blitt plassert i fosterhjem i slekt og nettverk. Hasteflyttinger er godt egnet, men overgangen fra en kortidsplassering til en langvarig fosterhjems plassering kan være komplisert. Slegt- og nettverkshjem kan ha vanskeligheter med å innrømme at oppgaven er for krevende og barnet kan bli boende for lenge.

Nøkkelord: Fosterhjem, slektsfosterhjem, fosterhjem i slekt og nettverk

Veiledere: Elisabeth Minde Lorås/Lennart Lorås

Abstract

In this thesis I wanted to shed a light on what child welfare professionals perceive as important when they decide to relocate children with kinship care. Research question was *“what does child welfare professionals describe as conclusive for their decision making with relocating children in kinship foster care?”*. I conducted five, semistructured interviews with child welfare professionals from different child welfare offices in Norway. By using interpretative phenomenological analysis, three main findings and six sub-findings were identified. The main findings from the study are the following. The importance of thorough approval processes in advance of placements. A close follow up of the foster homes is essential for a successful placement. Kinship placements have a stronger commitment than nonkinship foster placements. The case study also includes the following sub-findings. The importance to hear the voices of the individuals that have been affected. Urgent removals are well suited for kinship care and the threshold for what is good enough is lowered. The experience of the child welfare professionals is a determinant factor in decision-making and the follow up is better than before. The child welfare service views collaboration, trust and loyalty as important factors for considering the placements as good.

The study shows that the complex assessments that form the basis for kinship care. If child welfare workers had better time, more children could be placed in kinship care. Urgent removals are well suited, but the transition from a short-term placement to a long-term foster home placement can be complicated. Kinship foster homes have difficulty admitting that the task is too demanding and the child can stay for too long.

Key words: Foster care, kinship care, family and friends placement.

Forord

Takk til mine informanter som tok seg tid til å svare på mine spørsmål og som delte av sine kunnskaper og erfaringer.

Takk til min veileder Elisabeth Minde Lorås som har gitt meg konstruktive tilbakemeldinger. Dine kloke innspill og jevnlig oppmuntringer har betydd mye. Du har også vært sjenerøs med din tid.

Takk til lærer Lennart Lorås. Det har vært inspirerende å bli kjent med deg. Dine gode råd har vært nyttige. Du er tydelig, morsom, har omtanke og har vært svært god til å følge opp. Du har også vært sjenerøs med din tid. Takk for at du tok over veiledningen i innspurten av oppgaven, da Elisabeth ble forhindret.

Takk til søndagsgruppa; Nina, Karina, Torbjørn, Johnatan, Marlene og Trude. Det har vært fint å bli kjent med dere. Å starte og avslutte ukesamlingene med veiledning sammen med dere, har vært lærerikt og hyggelig.

Takk til mine medstudenter for diskusjoner og hyggelige stunder. Spesiell takk til Anne, Asle og Johnatan for fine samtaler. Takk også til Astrid og Torbjørn for gode samtaler og mye støtte underveis.

Takk til Bufetat, min sjef Thom Jakob, Anette og alle andre kolleger som har sørget for at det var mulig for meg å gjennomføre dette studiet.

Takk til Arendal bibliotek som velvillig har skaffet til å skaffe til veie bøker jeg har trengt, og latt meg forlenge lånefristen gang på gang.

Takk til Øystein som har bidratt med teknisk hjelp. Takk til Inger for hjelp med språkvask av oppgaven.

Takk til Tor Ingvald som har bidratt teknisk og samtidig har vært raus og tålmodig.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	III
Abstract	IV
Forord	V
1 Innledning	1
1.1 <i>Problemstilling</i>	2
1.2 <i>Avgrensning av problemstilling</i>	2
1.3 <i>Relevans for praksis og fagfeltet</i>	2
1.4 <i>Begrepsavklaringer</i>	3
1.5 <i>Oppgavens oppbygning</i>	4
2 Teori og relevant forskning	5
2.1 <i>Det biologiske prinsipp</i>	5
2.2 <i>Barnets beste</i>	6
2.3 <i>Tilknytningsteori</i>	8
2.4 <i>Systemisk praksis</i>	10
2.5 <i>Sosialkonstruksjonisme</i>	12
2.6 <i>Makt</i>	13
2.7 <i>Relevant forskning</i>	15
3 Metodologi	22
3.1 <i>Kvalitativ metode</i>	22
3.1.1 <i>Kvalitativt intervju</i>	23
3.1.2 <i>Utvikling av intervjuguide</i>	23
3.1.3 <i>Utvalg og rekruttering</i>	24
3.1.4 <i>Gjennomføring av intervjuene</i>	25
3.1.5 <i>Transkribering av intervjuene</i>	26
3.1.6 <i>Egen for forståelse</i>	26
3.2 <i>Analyse</i>	27
3.2.1 <i>Interpretative Phenomenological Analysis</i>	28
3.2.2 <i>Stegene i IPA</i>	30

3.2.3	Eksempel på kode-prosessen	32
3.3	<i>Etiske vurderinger</i>	33
3.4	<i>Validitet og reliabilitet</i>	33
4	Presentasjon av funn	35
4.1	<i>Betydningen av grundige godkjeningsprosesser før plassering</i>	35
4.1.1	Betydningen av at de berørtes stemme må høres.....	38
4.1.2	Hasteflyttinger og midlertidige plasseringer er godt egnet for plassering i slekt og nettverk	41
4.1.3	Terskelen for hva som er godt nok senkes.....	43
4.1.4	Barnevernansattes erfaring er avgjørende	44
4.2	<i>Tett oppfølging av fosterhjemmene er avgjørende for en vellykket plassering</i>	45
4.2.1	Oppfølgingen er bedre enn tidligere.....	46
4.2.2	Samarbeid, tillit og lojalitet er av betydning for at barneverntjenesten vurderer plasseringen som god	47
4.3	<i>Slekt- og nettverkshjem har et sterkere engasjement enn nøytrale fosterhjem</i>	49
5	Diskusjon	53
5.1	<i>Komplekse utfordringer ved vurdering av fosterhjem i slekt og nettverk</i>	53
5.2	<i>Forhold ved fosterhjemmene – biologi og bånd er vesentlig for plassering i slekt og nettverk</i>	59
5.3	<i>Kontekstuelle forhold hos barnevernansatte - tid, holdninger og erfaringer</i>	62
6	Avsluttende kommentarer	65
6.1	<i>Implikasjoner for praksis</i>	65
6.2	<i>Implikasjoner for forskning</i>	66
6.3	<i>Mulige svakheter ved studien</i>	66
6.4	<i>Avsluttende kommentarer</i>	67
	Litteraturliste	69
	Vedlegg	79

1 Innledning

Når barn og unge lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, skal barneverntjenesten sikre at de får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (barnevernloven [bvl] § 1-1). Et barn som ikke kan bo hjemme kan plasseres i institusjon, behandlingssenter eller omsorgssenter, men fosterhjem er det foretrukne alternativ (NOU 2016:16). Bruken av fosterhjem som plasseringsalternativ har økt. I 2018 bodde 77% av alle barn som var plassert utenfor hjemmet av barnevernet i fosterhjem (Bufdir.no).

Temaet for denne studien er fosterhjemsplasseringer i slekt og nettverk. Det norske samfunnet har lange tradisjoner for at slekten har tatt til seg barn som foreldrene ikke klarte å ta seg av (Seip, 1994). På 1980- og 1990- tallet har mange barnevernsarbeidere foretrukket plasseringer utenfor barnets slekt . Det handlet blant annet om at barnet måtte ut av den negative sosiale konteksten de var en del av. Det dreide seg videre om at barnevernet mistet noe av kontrollen når familien fikk ansvar (Moldestad, 1996, Haaland, 2014). Synet på dette temaet har endret seg i takt med samfunnets diskurser, verdier og holdninger. Amy Holtan sin doktoravhandling (2002) viste at barn plassert hos slekt opplevde mer stabilitet i fosterhjemmet. Dette ble forklart ved at det var færre brudd i plasseringer der barn bodde hos slekt. I forskrift om fosterhjem 2004 «Valg av fosterhjem til det enkelte barn» står det i § 4 at «*Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem*». I 2018 ble denne formuleringen også tatt inn i loven (bvl § 4-22).

Jeg jobber i fosterhjemstjenesten i Bufetat og har blant annet ansvar for å rekruttere fosterhjem. Bufetat er den statlige delen av barnevernet, og jeg samarbeider med den kommunale barneverntjenesten om plasseringer av barn som må flytte i fosterhjem. Noen barn blir plassert i nøytrale fosterhjem, og noen plasseres i slekt- og nettverkshjem. Det er den kommunale barneverntjenesten som beslutter hvor barnet skal plasseres. Om det er et nøytralt fosterhjem eller et i slekt og nettverk som velges når et barn ikke kan bo hjemme,

synes jeg er interessant. Jeg ønsker å undersøke nærmere hvilke vurderinger som ligger bak barneverntjenestens beslutning om valg av fosterhjem. Hvilke erfaringer har barnevernsansatte og hva er viktig når barn plasseres i slekt- og nettverkshjem, ønsker jeg å få mer kunnskap om.

1.1 Problemstilling

Problemstilling for denne studien er: *Hva beskriver barnevernsansatte som avgjørende for deres beslutning om å plassere barn i slekt- og nettverkshjem?*

Følgende forskningsspørsmål vil belyse problemstillingen:

- Hvilke forhold påvirker barnevernsansatte i beslutning om slekt- og nettverksplasseringer?
- Hvilken kunnskap bygger beslutningene på?

1.2 Avgrensning av problemstilling

Jeg har valgt å avgrense oppgaven ved å intervju fem barnevernsansatte som har mer enn fire års erfaring fra kommunalt barnevern. Fem informanter vurderes å være passende med tanke på oppgavens omfang og den valgte hermeneutiske og fenomenologiske analysemetoden (Smith, Flowers & Larkin, 2009). Det er viktig at informantene jobber i kommunal barneverntjeneste, og har gjort det i minimum fire år. Dette for at de skulle ha kompetanse på studiens problemstilling.

1.3 Relevans for praksis og fagfeltet

Målet med denne studien er å fremskaffe dybdekunnskap om hva barnevernsansatte beskriver som avgjørende for deres vurderinger om å plassere barnet i slekt- og nettverkshjem. Dette er relevant for kommunale barneverntjenester og

fosterhjemstjenester i Bufetat. Det er lovbestemt at slekt og nettverk alltid skal vurderes ved plassering av barn utenfor hjemmet (bvl § 4-22). Det finnes ingen klare kriterier for når dette er det mest hensiktsmessige valget. Hvilket kunnskapsgrunnlag barnevernsansatte beskriver som rådende er også relevant i et større samfunnsperspektiv. Det er viktig med en god barnevernfaglig vurdering slik at resultatet blir best mulig for de barna som berøres.

Min egen erfaring med temaet er at jeg synes plasseringer i fosterhjem er komplekse vurderinger. Det er som oftest momenter som både taler for og imot en plassering ved valg av slekt- og nettverk. Hvilken vekt de ulike momentene skal ha, er opp til de ulike barnevernskontorene å bestemme. Noen kontorer har mange plasseringer i slekt og nettverk og andre har færre. Min hypotese er at det blant annet handler om hvilke verdier som er rådende på hvert enkelt kontor og hos de ulike barnevernsansatte.

Barneverntjenesten er pålagt å gjøre en individuell vurdering opp mot barnets behov. Familier som blir vurdert som potensielle fosterforeldre, må undersøkes om de vil «matche» barnets behov. Det vil si om de har evner, kunnskap og krefter til å ivareta det konkrete barnets unike behov. Studiens hovedfokus er hvilke holdninger, verdier og erfaringer som styrer de beslutningene som barneverntjenesten tar.

1.4 Begrepsavklaringer

Jeg har valgt å bruke begrepene slektsfosterhjem, nettverksfosterhjem og nøytrale fosterhjem. Et nøytralt fosterhjem henviser til at det ikke har vært noen relasjon mellom barnet og fosterhjemmet forut for plasseringen. En nærmere presisering av disse begrepene er tydeligere beskrevet i kapittel 2.

En av forskjellene mellom slekt- og nettverkshjem og nøytrale fosterhjem, er at slekt- og nettverkshjem ofte blir rekruttert raskt. En del ganger fungerer de som et hjem for barnet før barneverntjenesten har godkjent dem (Holtan, Thørnblad & Skoglund, 2020). Nøytrale fosterhjem går gjennom en lang prosess før de blir fosterhjem (NOU 2018:18).

1.5 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er inndelt i seks hovedkapitler. I innledningen har jeg redegjort for bakgrunn for valg av studiens tema, problemstilling, avgrensning av oppgaven, samt relevans for praksis. I kapittel to presenteres relevant teori innen fosterhjemsfeltet samt systemisk praksis. Videre beskrives forskning som omhandler plasseringer i slekt og nettverk. Deretter følger redegjørelse for metode og analyse i kapittel tre. I kapittel fire presenteres funnene som ble identifisert ved hjelp av analysemetoden. I kapittel fem diskuteres studiens viktigste funn. Avslutningsvis presenteres implikasjoner for forskning og praksis samt studiens svakheter i kapittel seks.

2 Teori og relevant forskning

I denne delen presenteres relevant teori og forskning knyttet til studiens tema. Kapitlet innledes med en redegjørelse av begrepene fosterhjem, slektsfosterhjem, nettverksfosterhjem og nøytrale fosterhjem. Deretter kommer en beskrivelse av det biologiske prinsipp, barnets beste (bvl § 4-22, Den europeiske menneskerettskonvensjon [EMK] art. 8) og tilknytningsteori. Videre presenteres systemisk praksis, sosialkonstruksjonisme og makt. Til slutt presenteres relevant forskning.

Med fosterhjem regnes private hjem som tar imot barn til oppfostring på bakgrunn av barneverntjenestens beslutning (bvl. § 4-22). Begrepet slektsfosterhjem brukes der barnet er i slekt med den ene eller begge fosterforeldrene. Med slekt menes relasjoner som i vid forstand kan føres tilbake til biologiske eller legale bånd som ekteskap og adopsjon (Holtan, 2002). Nettverksfosterhjem defineres som et fosterhjem som barnet eller barnets foreldre har hatt kontakt med og som kjenner det konkrete barnet. Nøytrale fosterhjem, brukes som en betegnelse på alle fosterhjem der barnet ikke er i slekt med fosterhjemmet og heller ikke defineres som nettverk.

I 2000 bodde ca. 15 % av alle barn i fosterhjem hos familie eller i nært nettverk (Holtan, 2002). I 2007 bodde i underkant av 20 prosent av barn i fosterhjem i slekt eller nettverk (NOU 2018:18). Ved utgangen av 2018 bodde 3123 barn og unge i fosterhjem i familie og nettverk. Dette utgjorde 30 prosent av barn i fosterhjem (SSB, 2019b).

2.1 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp har lenge vært et grunnleggende prinsipp innenfor barnevernet. Prinsippet omhandler to forhold, det ene er at barn og foreldre i utgangspunktet skal bo sammen, det andre er at ved en omsorgsovertakelse så skal kontakten mellom barn og foreldre opprettholdes. Begrepet står ikke eksplisitt uttalt i lovteksten, men kommer klart til uttrykk i lovforarbeider (NOU 2000:12). Det er en grunnverdi i vårt samfunn at barn har rett til å vokse opp sammen med sine biologiske foreldre (EMK art 8, FNs barnevern-konvensjonen [BK] art 3). Raundalenuutvalget (NOU 2012:5) støttet også opp om det

biologiske prinsipper. Raundalenuutvalget foreslo også et nytt prinsipp; prinsippet for utviklingsfremmende tilknytning. Prinsippet omhandler vurderingen av barnets utvikling og behov. Samsillet mellom barn og omsorgspersonene er så avgjørende for barns utvikling og fungering, at det må tillegges avgjørende vekt i barnevernets beslutningsprosesser (NOU 2012:5, s.86). Innen fagfeltet har mange oppfattet at Raundalenuutvalget innførte et nytt prinsipp, det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp, som stod over det biologiske prinsipp (Bunkholt, 2012). Utvalgets anbefaling har møtt motstand gjennom høringsinstanser (Barne- familiedepartementet, 2013). Motstanden har handlet om at barneloven skal bli en mer rettighetsorientert lov, og da bør ikke en psykologisk teori bli et overordnet rettslig prinsipp. Det har også blitt hevdet at et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp kan føre til en smal vurdering av barnets beste. Skepsisen mot innholdet i prinsippet har også omhandlet at det biologiske prinsippet ved dette mister litt av sin vekt, samt en generell svekkelse av rettssikkerheten (NOU 2016:16, s.52). Høyesterett har sagt at det biologiske prinsippet må stå fast, inntil det er klare holdepunkter for å hevde noe annet (Brynildsrud, 2016).

Plassering i slekt har vært vanlig i lang tid. Barnevernsarbeidere på 80- og 90-tallet var imidlertid svært skeptiske til å bruke slekt som fosterhjem (Moldestad, 1996, Haaland, 2014). NOU 2000:12 har imidlertid påpekt at det ofte finnes ubrukte ressurser i familien og at barnevernsarbeidere ofte ikke leter etter disse ressursene. I 2018 ble det lovfestet at slekt og nært nettverk som fosterhjem skal vurderes i hver fosterhjemspllassering (bvl § 4-22). En plassering i slekt handler om en utvidelse av det biologiske prinsipp (NOU 2012:5) samt et barns rett til familieliv (EMK art 8). Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) har tolket bestemmelsen i art. 8 vidt, slik at den også omhandler barns forhold til søsken, besteforeldre og foreldres søsken (NOU 2012:5, s. 48).

2.2 Barnets beste

Alle beslutninger som barneverntjenesten gjør skal være med utgangspunkt i barnets beste. Artikkel tre i Barnekonvensjonen sier: «Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative

myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn» (BK art 3, nr.1). Intensjonen i barnevernloven er at barn skal vokse opp sammen med sine foreldre, og at det skal settes inn hjelpetiltak dersom forholdene i hjemmet ikke er gode nok. Det er kun når hjelpetiltak ikke vurderes å være tilstrekkelige at barnevernet kan flytte et barn ut av hjemmet (bvl § 4-12). Hva som er barnets beste i den situasjonen, å flytte til et slekts- eller nettverksfosterhjem, eller til et annet fosterhjem, må vurderes konkret i hver enkelt sak.

Prinsippet om barnets beste har vært nedfelt både i barnevernloven av 1953 og i loven av 1992. I NOU 2016:16, forslag til ny barnevernslov, står det at «barnets beste skal være det avgjørende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører et barn». I 2018 ble det vedtatt at barnevernsloven er en rettighetslov der barn har rett til omsorg og beskyttelse. Barnet har videre rett til medvirkning (Barne- og familiedepartementet, 2017). Lovforslaget om ny barnevernslov som var på høring sommeren 2019, foreslår et styrket barneperspektiv og at barnevernet skal bygge på ressurser som finnes rundt barnet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019).

Ulike prinsipper vedrørende barnets beste

Barnets beste som prinsipp er nevnt i grunnloven §104. I tillegg er barnets beste et internasjonalt anerkjent rettsprinsipp (NOU 2017:8). Begrepet kan forstås på ulike måter. Det kan forstås som et normativt og verdiladet prinsipp, og det er ikke mulig å forutsette at det er mulig å komme frem til noen enighet om hva det vil innebære (Læret & Skivenes, 2016). Barnets beste kan også sees som en optimaliseringsnorm. Optimaliseringsnorm betyr at mulige konsekvenser ulike tiltak kan ha for et barn må vurderes. Barnets beste kan også vurderes å være en avveiningsnorm. Avveiningsnorm vil si at når alle momenter er veid opp mot hverandre, skal det legges størst vekt på den løsningen som anses å være barnets beste. Begrepet kan også sees på som en saksbehandlingsregel og en beslutningsregel. Med det menes at barnets beste skal vektes i selve beslutningsprosessen, og det er en saksbehandlingsfeil derom dette ikke blir gjort. Dette stiller krav til hvordan vedtak som omfatter barn begrunnes og hvordan barnets beste skal vektes i beslutningsprosessen (NOU 2016:16, vedlegg 4).

Momenter i vurderingen av barnets beste

Begrepet barnets beste er fleksibelt og sammensatt, og bygger på en individuell vurdering i den enkelte barnevernssak. Hva som er barnets beste er en vanskelig avveining og barnevernsansatte har ofte ikke nok kunnskap til å vite dette. Siden barnets beste også baserer seg på individuelle vurderinger, er det heller ikke alltid «enighet» om hva som er barnets beste. Barnet selv skal høres og dets syn skal tillegges vekt ut fra alder og modenhet (BK art 12). Andre momenter som skal legges vekt på med tanke på barnets beste, er blant annet kulturell identitet, karaktertrekk og egenskaper. Bevaring av familiemiljø og tilknytning blir også fremholdt som viktig (Sandberg, 2016). Videre presiseres det i NOU 2016:16 at barnets og foreldrenes religiøse og språklige bakgrunn er relevant. Det betyr at barnevernet skal legge vekt på å finne fosterforeldre som kan bidra til at barnet kan beholde kontakt med sitt språk og sin kultur. Barnets sårbarhet, helse, utdanning og utvikling skal også tas hensyn til. Beskyttelse, omsorg og sikkerhet er videre viktige elementer ved vurdering av hva som er barnets beste (BK art 3). Hva som er barnets beste vil være avhengig av kultur, tid og faglig utvikling. I ulike kulturer er barnets beste ulikt definert. Den «norske kulturen» er heller ikke ensartet og den er tidsavhengig. Kunnskapsutvikling på barnevernsfeltet bidrar til at barnets beste endres. Det har også blitt stilt spørsmålsteget ved om barnets beste er et altfor idealistisk prinsipp. Det blir komplisert å argumentere for barnets beste, når et barn flere ganger flytter mellom ulike fosterhjem.

Ofte er det uenighet mellom ulike aktører i en barnevernssak om hva som er barnets beste. Når prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp kommer i konflikt med hverandre, skal barnets beste være avgjørende (NOU 2012:5). Barnets beste er imidlertid et normativt begrep, og med en rekke momenter som skal vurderes. Det er derfor opp til de ansatte i barneverntjenesten å vurdere hva dette betyr for det enkelte barn.

2.3 Tilknytningsteori

Når et barn plasseres i fosterhjem i slekt og nettverk, har ofte tilknytningen mellom barnet og fosterhjemmet vært et sentralt element i vurderingen som er blitt gjort (NOU 2016:16). Tilknytningsteorien er en utviklingspsykologisk, evolusjonær og etiologisk teori som

beskriver hvordan nære følelsesmessige bånd dannes og utvikles mellom mennesker (Bowlby, 1983). Tilknytningsteorien hevder at barn utvikler tilknytning til sine nære omsorgspersoner uavhengig av kvaliteten på tilknytningen. Et barn som har hatt trygge, gode og omsorgsfulle voksne rundt seg vil sannsynlig utvikle en trygg tilknytning (Kvillo, 2007). Barnets tilknytningsatferd er mest synlig i situasjoner der barnet føler frykt, stress eller føler seg truet. Gjennom sine erfaringer vil barnet utvikle en subjektiv opplevelse av trygghet eller utrygghet. Kvaliteten på tilknytningen i spedbarnsalderen vil ha betydning for hvordan barnet fungerer emosjonelt og sosialt senere i livet (Bowlby, 1990). Mange barn som vokser opp i fosterhjem har utviklet en utrygg tilknytning til sine foreldre eller nære omsorgspersoner. De har ikke fått dekket mange av sine sentrale behov og de voksne har vært ustabile og uforutsigbare. Disse tidligere erfaringene vil barnet ta med seg i møte med sine fosterforeldre. Barna har utviklet strategier som har vært hensiktsmessige for dem i en utrygg livssituasjon, men strategiene er uhensiktsmessige i en ny og trygg omsorgssituasjon. Bowlby (1990) hevdet at tilknytningen var viktig hele livet. Det er mulig å ha flere tilknytningspersoner, og nye gode relasjonserfaringer vil være med å reparere tidligere utrygg tilknytning.

Mary Ainsworth var en anerkjent amerikansk utviklingspsykolog. Hun arbeidet videre med Bowlbys teorier og mente at en forutsetning for at en trygg utvikling kunne skje var at barnet hadde en trygg base hos nye omsorgspersoner (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 2015). Ainsworth utformet «fremmedsituasjonen» der et barn blir atskilt fra sin omsorgsperson. Fremmedsituasjonen er en test for å undersøke kvaliteten på tilknytningen mellom barnet og omsorgspersonen. Fremmedsituasjonen handler om at omsorgspersonen forlater et barn i et rom. En fremmed kommer inn i rommet for så å forlate rommet, og barnet igjen blir gjenforent med sin omsorgsperson. På bakgrunn av den responsen barnet gir på de ulike scenariene, blir barnets tilknytningsmønster kartlagt. Ainsworth identifiserte fire tilknytningsmønstre hos barn; (1) trygg, (2) unnvikende, (3) ambivalent og (4) disorganisert.

Barnet har, ifølge tilknytningsteorien, mot slutten av første leveår utviklet «indre arbeidsmodeller» basert på tidlige erfaringer i barnets liv (Bretherton & Munholland, 2008). En indre arbeidsmodell vil si noe om hvordan barnet ser på seg selv. For eksempel om jeg er verdt å elske, om jeg kan stole på de voksne, og om jeg får trøst når jeg trenger det

(Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011). Barn med en utrygg tilknytning vil møte verden og sine omgivelser med at han eller hun har liten verdi, og har negative forventninger til omgivelsene og nære voksne. Disse barna kommer ofte opp i et negativt samspill med andre barn, fordi de møter andre mennesker og situasjoner basert på tidligere erfaringer. Dette fører til at barnet får bekreftet sine negative forventninger til seg selv. Barna er avhengig av gode og positive relasjoner med voksne for å få en ny indre arbeidsmodell (Brandtzæg et al., 2011).

2.4 Systemisk praksis

Oppgavens problemstilling berører samhandling mellom flere systemer. Systemer som for eksempel de barna som plasseres utenfor hjemmet, deres foreldre, barnevernsansatte og slekt- og nettverksfosterhjem. En måte å tenke samhandling på mellom mennesker som er medlemmer av ulike sosiale systemer, er systemisk praksis eller systemisk forståelse (Frøyland, 2017). Systemisk praksis er inspirert av systemteorier (von Bertalanffy, 1972) og kommunikasjonsteorier (Bateson, Jackson, Hayley & Weakland, 1956). På bakgrunn av systemteori gir det ikke mening å forstå en handling, et utsagn, en beslutning isolert, da de ulike delene virker gjensidig inn på hverandre.

Ved plassering av barn i slekt- og nettverksfosterhjem er relasjonen mellom barnevernsansatte, foreldrene, fosterforeldrene og barna av stor betydning. Barnevernsansatte er i kraft av sin stilling deltakere i et system der barna forventes å ha hovedfokus. Barna har en relasjon til sine foreldre, søsken og fosterforeldre. Den mangesidige påvirkningen barn og mennesker forøvrig opplever kan med utgangspunkt i Batesons (2005) ideer forstås sirkulært. Sirkularitet betyr at alle i systemet både påvirker hverandre og blir påvirket. Plasseres barna utenfor hjemmet står både barn, foreldre, fosterforeldre og barnevernsansatte i relasjon til hverandre. Alle levende vesener vil derfor både påvirke og bli påvirket av hverandre. «Tillater» foreldrene barnet å bo i fosterhjemmet, vil dette følgelig påvirke barnet, som igjen påvirker fosterforeldrene og den barnevernsansatte.

Bateson (1979) hevdet at alt vi gjør er kommunikasjon. Både ord, kroppsspråk og vår persepsjon er kommunikasjon og han hevdet at vi kommuniserer på flere plan. Et kjent uttrykk hos Bateson er «information is a difference that makes a difference» (Bateson, 1972, s.459). Et fenomen kan derfor bli oppfattet på ulike måter. Eksempelvis kan begrepet «fosterbarn» gi ulike assosiasjoner (som for eksempel problembelastning). Uttrykket «barn som bor i fosterhjem» er et mer nøytralt språk og gir andre assosiasjoner (som for eksempel barn i fosterhjem er som andre barn, forskjellige) (Holtan et al., 2020). Ved å få nye perspektiver på eller andre innfallsvinkler til et fenomen, kan fenomenet forstås på en ny måte (Jensen, 2009). All erfaring er subjektiv og alle mennesker har sin egen måte å forstå virkeligheten på. Et foreldrepar kan for eksempel mene at barnets behov dekkes gjennom den omsorg de som foreldre gir det. Barneverntjenesten på sin side kan imidlertid mene at det er store mangler ved den omsorgen barnet får.

Den kommunikasjonen barnevernsarbeideren har med barn, foreldre og fosterforeldre vil bli tolket avhengig av konteksten mellom dem. Dersom barn og foreldre har tillit til den barnevernsansatte, vil kommunikasjonen bli tolket annerledes enn om relasjonen er preget av mistillit. Begrepet kontekst er sentralt hos Bateson og han er blant annet kjent for sitatet: «Without context, words and actions have no meaning at all» (Bateson, 1979, s.16). Med dette mener Bateson at uten at den (i dette tilfellet profesjonelle) søker å forstå kontekst, gir ord eller handlinger ingen mening. Bateson (2005) benytter begrepet kontekst og mener det kan bety vår psykologiske forståelsesramme eller vår personlige observasjonsramme. Den barnevernsansattes psykologiske forståelsesramme kan for eksempel være at barnet trenger hyppig samvær med sine foreldre, mens barnet bor i fosterhjem. Med forståelsesramme mener Bateson den kommunikasjonsmessige og meningsbærende rammen som hjelper oss til å forstå (Jensen, 2009). Den forståelsesrammen barnevernsansatte har er vesentlig når de skal vurdere om det er barnets beste å bo hos slekt eller i et annet fosterhjem. Hva som er barnets beste vil være avhengig av ulike faktorer. Den barnevernsansattes forståelsesramme kan være at dette barnet har det best hos noen det kjenner. Det kan også være at forståelsesrammen til den profesjonelle er at dette barnet må bort fra den negative sosiale arven slekten bærer preg av. Den forståelsesrammen og vurderingen vil være avhengig av blant annet holdninger, verdier, forskning og kunnskap. Ifølge Bateson (1972) er vår forståelsesramme avhengig av våre tidligere erfaringer, vår kunnskap og vår kultur. Når

barnevernsansatte er bevisst hvilken kontekst budskapet forstås innenfor, er dette en av mange måter å forstå et budskap på. Bateson sier videre at den meningsbærende rammen representerer et metakommunikativt nivå (Ølgaard, 2004). Metakommunikasjon er definert som kommunikasjon om kommunikasjonen. Det er et abstraksjonsnivå som utgjør rammen for de som snakker sammen og handler om hvordan vi forstår det vi forstår. Relasjonen mellom de som kommuniserer er avgjørende for hvordan det som blir sagt blir forstått. Et budskap som er sagt mellom to parter som har gjensidig tillit til hverandre, vil bli forstått ulikt en dialog der en eller begge parter har mistillit til hverandre.

2.5 Sosialkonstruksjonisme

Sosialkonstruksjonisme som forståelsesramme vurderes å være sentralt i denne studien. Det er vesentlig å forstå hvordan de barnevernsansattes beslutninger om hvor et barn skal bo dannes. Likedan, hvordan menneskers meningsskaping kan få betydning for de vurderinger og beslutninger som gjøres av barneverntjenesten. Kenneth Gergen er sentral med tanke på inklusjonene av sosialkonstruksjonistiske ideer i praksis. Gergen hevder at vi konstruerer virkeligheten og at «sannheten» er uttrykk for kulturelle verditradisjoner som er forhandlet frem gjennom tid og praksis (Gergen & Gergen, 2005, s. 15). Hvordan vi i dag forstår barnas beste er derfor ikke å anse som en «statisk» forståelse, men har endret seg gjennom alle tider. På 50- og 60- tallet var det for eksempel ansett som barnets beste at foreldrene ikke skjemte bort barna, og streng oppdragelse ble sett på som god oppdragelse (Lundmo, 2010). I dag handler barnets beste om blant annet trygg tilknytning og emosjonell støtte (Brandtzæg et al., 2011). Gergen er opptatt av hvordan vi beskriver og forklarer vår verden. Han mener at dette handler om at vi samarbeider om hvordan vi konstruerer felles forståelse. For å konstruere en felles forståelse er det viktig at den samarbeidende barnevernsansatte er opptatt av å se alle de involverte personer i en potensiell fosterhjems plassering. Hver involvert person gis muligheten til å bli hørt og forstått. Sammen med alle parter vil forståelsen for, for eksempel barnets behov, bli samskapt.

Harlene Anderson og Harold Goolishian utviklet samarbeidende - dialogisk familierapi (tidligere kalt språkssystemisk terapi). Terapien bygger i stor grad på sosialkonstruksjonistiske

ideer. De mente at systemteorien overså språkets betydning (Anderson, 2003). Et sosialkonstruksjonistisk perspektiv fremhever at språket brukes til å skape verden. For eksempel kan begrepet «slektsfosterhjem» forstås som et barnevernstiltak. Brukes begrepet «oppvekst i slekt» kan begrepet imidlertid forstås som en av mange mulige familieformer og relasjoner som oppstår i ulike kulturelle og sosiale kontekster (Holtan et al., 2020, s.65). Gjennom språk forhandles det og stilles spørsmålsteget med det vi tar for gitt (Anderson, 2003). Språk og begreper har også barnevernsansatte, brukere og politikere de senere årene vært opptatt av. Mange barneverntjenester har endret betegnelsen *saksbehandler* til *kontaktperson*. Barnevernsproffene¹ har kommet med innspill om å bruke begrepet *flytting* fremfor *plassering*, *ventehjem* istedenfor *beredskapshjem* og *familiehjem* fremfor *fosterhjem* (Toresen, Steinrem, et al., 2018). Begrepet *kontaktperson* legger vekt på en relasjon mellom en ungdom og den ansatte i barneverntjenesten. Begrepet *saksbehandler* viser til den prosessuelle rollen den barnevernsansatte innehar. Ordet *fosterbarn* assosieres med begreper som problembarn. Brukes formuleringen *barn som vokser opp i fosterhjem*, vil det ikke gi de samme assosiasjonene. Ordet *flytting* sier noe om en ungdoms opplevelse av selve handlingen. Brukes uttrykket *plassering* blir maktperspektivet til barneverntjeneste mer fremtredende. Språket er med på å skape ulike forståelser og betydninger.

2.6 Makt

Barneverntjenesten er en instans som har og utøver stor makt i samfunnet. Det er barneverntjenesten som i all hovedsak avgjør om et barn skal plasseres i et nøytralt hjem eller i et slektsfosterhjem dersom barneverntjenesten har fått omsorgen for barnet. Disse avgjørelsene kan gjøres mot foreldrenes vilje.

Den franske filosofen og idéhistorikeren Michael Foucault mente at makt og kunnskap forutsetter hverandre gjensidig. Barneverntjenesten har makt til å iverksette en undersøkelse om hvordan et barn har det, på bakgrunn av en bekymringsmelding. Den kunnskapen barnevernsarbeideren innhenter gjennom undersøkelsen kan igjen gi grunnlag

¹ Barnas barnevern. Trygt, nyttig og samarbeidende for barn. 2018 Universitetsforlaget. Skrevet av syv barnevernsleder og syv unge med erfaring fra barnevernet.

for et tvangsvedtak etter barnevernloven. Foucault (1999) var opptatt av hvordan kunnskap og makt oppstår, hvordan makt virker og effekten av makt. Foucault mente at sannhetene skapes av makt, og hvorfor kan noe fremstå som sannhet og hvilken makt som ligger i nettopp dette (Bjørge, 2009). Ifølge Foucault (1972) er makten relasjonell, og utøves i samhandling mellom mennesker. Ingen har bevisst kontroll over makten og vi er alle «ofre» og medskapere. Hvordan vi bruker språket er et eksempel på hvordan vi skaper makt. Brukes begrepet *barnevernsbarn* er det et begrep som kan være stigmatiserende. Flere som aksepterer bestemte meninger mer styrke og mer makt ligger også det i dette. Foucault mente at makt også kunne bringe frem nye diskusjoner og nye perspektiver på samfunnet (Foucault, 2000).

Vi kan skille mellom direkte, indirekte og strukturell makt. Den direkte makten er den som foregår åpent og synlig, den indirekte makten er mer skjult, for eksempel ved å sette dagsorden for behandling av for eksempel en potensiell omsorgsovertakelsessak. Den strukturelle makten er den maktutøvelse som finner sted blant annet lover, rutiner, vaner og normer (Dahl, 2019). Innenfor et barnevernssystem vurderer jeg at alle disse tre formene for makt forekommer. Den direkte makten fordi barneverntjenesten har en legitim makt til å flytte barn ut av hjemmet dersom vilkårene vurderes å være tilstede. En indirekte makt fordi de kan bestemme hvilke saker som skal fremmes for fylkesnemnda. Den strukturelle makten gjennom lover og rutiner, men også gjennom de normene den enkelte barnevernsansatte og barnevernkontor innehar og styrer etter. De profesjonelle kan ha sin overbevisning i konkrete saker, men blir overstyrt av regler og rutiner.

Barneverntjenesten har stor makt i de vurderinger og beslutninger de tar. En «sannhet» om at slekt er det beste plasseringsalternativ for et barn, kan få en konsekvens for et barn. En «sannhet» om at barnet må ut av den negative sosiale konteksten de er en del av, får andre konsekvenser for barnet og familien. Hvis vi tar et utsagn om at «blod er tykkere enn vann» for gitt, vil dette si noe om at slektskap er sterkere enn psykologisk og sosial tilhørighet (Øfsti, 2010). Hvilken holdning vi har til dette utsagnet, vil innvirke på hvordan vi ser på en slektsplassering.

Forskning (Clifford, Fauske, Lichtwarck & Marthinsen, 2015) viser at mange foreldre i barnevernet og barnevernansatte har ulik klassebakgrunn. På grunn av sin klassebakgrunn og/eller utdanning har barnevernsansatte tilegnet seg et maktspråk som foreldre kan oppleves som fremmed for barn og foreldre (Langsrud, Fauske & Lichtwarck, 2017). Barnevernsansatte blir i barnevernsloven pålagt å argumentere for barnets beste i alle beslutninger de tar. Når ord som omsorgskompetanse, tilknytningsstrategier og mentaliseringsevne blir brukt, kan dette være med på å komplisere kommunikasjon med barnevernet. Dette er et uttrykk for hvordan kunnskap dannes via språket. Det er vanskelig for dem som ikke er familiær med dette språket å delta i samtalen og vinne frem med sine argumenter.

I lov om barneverntjenester § 1-7 er det lovfestet at barnevernet skal samarbeide med barnet og barnets foreldre. Begrepet samarbeid betyr samspill, kompaniskap, eller det å arbeide sammen (Glavin & Erdal, 2018). Det betyr at partene i et samarbeid blir «forpliktet og ansvarlig» for sin oppgave (Roschelle & Teasly, 1995). Både barneverntjeneste og fosterforeldre har ulike oppgaver og de har begge forpliktelser for å nå et felles mål; i dette tilfelle at barnet skal ha det trygt og godt. For at samarbeid skal fungere er tillit avgjørende (Husby, 2019). Forskning viser at i samarbeidsmøter hvor det er mange fagpersoner, har lett for å bli dominert av de voksnes perspektiver og barna opplever liten grad av innflytelse (Skivenes & Willumsen, 2005). I tillegg er det, på grunn av maktasymmetrien mellom barneverntjenesten og foreldre, mellom barneverntjenesten og fosterforeldre, ikke en likeverdig relasjon mellom partene. De barnevernsansatte har en ekspertkunnskap og sitter på makt og myndighet til å definere barnets beste.

2.7 Relevant forskning

For å finne frem til relevant forskning om temaet har jeg brukt søkebasene Idunn, Oria, Academic Search Elite, Ebsco, Biblotek.dk, Google samt spurt andre forskere med god kjennskap til denne studiens tema. Jeg har brukt søkeordene: slektsfosterhjem* og fosterhjem slekt og nettverk*. I mine søk på andre skandinaviske land har jeg brukt ordene slægtspleije*, familjehem*, släktinghem*. Jeg henviser også til kunnskapsstatusen (Backe-

Hansen, Egelund & Havik, 2010) som var en del av et større nordisk forskningsprosjekt. I mine søk på engelskspråklige databaser har jeg brukt ordene kinship care*, network foster care* og children welfare kinship*

Av plassøkonomiske hensyn valgte jeg å begrense søket til å kun gjelde publisert forskning etter år 2000. Jeg valgte å kun inkludere fagfellevurderte artikler. Av den engelskspråklige forskning har jeg ekskludert forskning i land utenfor Europa. Jeg fikk 548 treff i de engelskspråklige databasene, og det var flere dublikater. I tillegg fikk jeg 65 treff i de nordiske databasene, også her mange duplikater. Jeg ekskluderte forskning som ikke var relevant for studiens problemstilling. Jeg satt da igjen med 16 forskningsartikler som jeg vil presentere i denne studien. I tillegg har jeg tatt med en rapport fra Nordic Foster Care Association (NOFCA) som jeg vurderer som god og relevant (Sundt, 2012).

Innenfor temaet slektsplasseringer vurderer jeg Amy Holtans (2002) doktoravhandling: «Barndom i fosterhjem i egen slekt» som det viktigste norske bidraget til forskning på slektsfosterhjem. Holtan gjorde en kvalitativ undersøkelse hvor hun intervjuet 17 barn i alderen 9-12 år, 14 foreldre og 22 fosterforeldre. Hun hadde også en kvantitativ undersøkelse der hun spurte 128 foreldre og fosterforeldre til barn i alderen 4 – 12 år om barnas levekår i fosterfamilien. Hovedproblemstillingen hennes var «Hva betyr slektsfosterhjem for barnas sosiale integrasjon?» Holtan konkluderte med at barn som vokser opp i slektsfosterhjem blir bedre integrert i samfunnet. De føler tilhørighet til familien, og de opplever seg ikke som stigmatisert. De har færre sosio-emosjonelle vansker, har oftere samvær med sine biologiske foreldre og det er større stabilitet ved plasseringen. Barna er ofte plassert i slekten til biologisk mor.

Renee Thørnblads (2011) doktoravhandling om «Slektsfosterhjem- offentlig tiltak i private hjem», er en oppfølgingsstudie til Holtan sin doktoravhandling. Thørnblad intervjuet ni fosterbarn fra Holtans studie om hvordan de forstod sine familierelasjoner. Studien bekrefter flere av funnene til Holtan (2002) som omhandler stabilitet og kontinuitet for barna. Fosterhjemmene er mer stabile og det er færre flyttinger. Særlig gjelder det barn som var små da de ble plassert. Videre fant hun ut at barn som vokser opp i fosterhjem hos slekt, legger vekt på normalitet i familiesituasjonen og er lite opptatt av klientstatus. Det betyr at

barna omtaler i liten grad seg selv som fosterbarn og barnevernet blir ansett for å være en distansert kontrollinstans. Thørnblad fant videre at relasjonen til barnas mødre var stabil. De som hadde mye kontakt med mødrene før plassering hadde også mye kontakt etter plassering. De som hadde lite kontakt med mødrene tidligere, hadde lite nå. Videre fant hun ut at fedrene ofte er fraværende. Thørnblad er også opptatt av at slektsfosterhjem er en arena der det private og offentlige møtes, og hun ser på slektsfosterhjem som en motvekt til profesjonaliseringen av fosterhjemsomsorgen.

Elaine Farmer har skrevet tre artikler som omhandler barn i fosterhjem (Farmer, 2009a, 2009b, 2009c). Hun hadde et utvalg på 270 fosterbarn der halvparten var plassert i slektsfosterhjem. Undersøkelsen baserte seg på en gjennomgang av barnas saksmapper og en kvantitativ analyse av resultatene derfra. I tillegg gjennomførte hun semistrukturerte intervju med 32 slektsfosterforeldre, 16 saksbehandlere, 6 foreldre og 16 fosterbarn. Hun fant ut at det var store likheter mellom barn i slektsfosterhjem og barn i andre fosterhjem når det gjaldt traumer og type omsorgssvikt barna hadde vært utsatt for før plasseringen. Hun gjennomførte også en kvantitativ undersøkelse med spørreskjema besvart av 424 fosterforeldre til fosterbarn i alderen 4-23 år. Det var både slektsfosterforeldre og andre fosterforeldre med i undersøkelsen. Farmer fant ut at den største forskjellen omhandlet fosterforeldrene. Slektsfosterforeldre har ofte betydelig dårligere fysisk og psykisk helse samt økonomiske forutsetninger. Hun fant også ut at samarbeidet med barnas foreldre var vanskeligere i slektsfosterhjem. Over halvparten av foreldre til barn som var plassert i slektsfosterhjem mislikte at en slektning hadde tatt over omsorgen for barnet. Noen av foreldrene kom også med trusler mot fosterforeldrene. Slektsfosterforeldre som opplevde dette, ønsket at barneverntjenesten hjalp dem med å regulere forholdet mellom barnet og foreldrene.

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i Danmark har gjort en undersøkelse av barn plassert i slekten. Undersøkelsen bygger på tre rapporter. Den første rapporten kom i 2009 og i motsetning til Farmer (2009a, 2009b, 2009c) var et av funnene her at de barna som plasseres i nøytrale fosterhjem har større psykososiale problemer enn barna som plasseres i slekt (Knudsen, 2009). Barn plassert i nøytrale fosterhjem har større skoleproblemer, problemer med venner og atferdsproblemer. Utviklingshemming og psykiske lidelser hos

barnet forekommer også langt hyppigere i nøytrale fosterhjem. Rapporten tok ikke stilling til hvorfor det var slik. Den nevnte at det kunne være fordi slekten er mindre villig til å ta på seg fosterhjemsoppgaven hvis det var store problemer hos barnet. Det kunne også være at barneverntjenesten vurderte at dette ble en for stor oppgave for et slektsfosterhjem. Den andre rapporten var en undersøkelse fra 2010 (Egelund, Jakobsen & Steen), der forskerne intervjuet 15 barn/unge i alderen 13- 20 år som bor eller har bodd i slektsfosterhjem. De unge forteller at de opplever at en slektsplassing er mindre inngripende enn andre plasseringer, det er mer normalt å bo hos slekt og det skaper en opplevelse av sammenheng i nære relasjoner. De opplever kontinuitet fordi slektsfosterforeldrene kjenner bakgrunnen deres, de kjenner til barnets oppvekst og traumer og de har felles opplevelser fra før de flyttet til slektsfosterhjemmet. Forholdet til foreldrene er både preget av enten lite kontakt eller at samværene er vanskelige og konfliktfylte. Forholdet til det utvidede familienettverket blir ofte innlemmet i barnas nærmeste familie. Ingen av barna har opplevd brudd i løpet av plasseringstiden (Egelund et al., 2010). Den tredje rapporten undersøkte effektene av slektsfosterhjem sammenliknet med andre fosterhjem (Knudsen & Egelund, 2011). Dette var en kvantitativ undersøkelse der 196 fosterforeldre, både slektsfosterforeldre og andre fosterforeldre, deltok i en spørreundersøkelse. I tillegg var det 127 fosterbarn i alderen 15 -24 år, som to år tidligere hadde bodd i enten slektsfosterhjem eller et nøytralt fosterhjem. Funnene var at de barna som bodde i slektsfosterhjem hadde et bedre nettverk både under og etter plasseringen. Barn som vokser opp i fosterhjem hos slekt hadde færre psykiske problemer, mens barn som vokser opp i nøytrale fosterhjem klarte i større grad å fullføre en utdanning og stå i et arbeid. Videre var ett funn at når barn som har vokst opp i fosterhjem fylte 18 år, flyttet de oftere ut fra et slektsfosterhjem enn de fosterbarna som ble 18 år og bodde i et annet fosterhjem (Knudsen & Egelund, 2011).

To britiske studier rapporterer at det er sannsynlig at slektsplassingene vil vare lengre enn andre plasseringer (Farmer & Moyers, 2008; Lutman, Hunt & Waterhouse, 2009). I Farmer (2009a, 2009b, 2009c) var et funn at andelen ikke-planlagte flyttinger var like stor i slektsfosterhjem som andre fosterhjem. Når det gjaldt planlagte flyttinger var andelen større i andre fosterhjem. Barnets alder var av betydning. Når barnet var eldre enn 10 år ved plassering, var det oftere brudd i slektsplassingene enn ved andre plasseringer. Lutman, et al. (2009) fant at barnets alder ved plassering hadde betydning for hvor stabil plasseringen

var. For barn opp til fem år var plasseringene mer stabile i slektsfosterhjem, mens for barn i alderen fem til tolv år var situasjonen motsatt. Det var ikke grunnlag for å hevde at slektsplasseringer er mer stabile enn nøytrale plasseringer. Selv om slektsplasseringer ofte var ustabile viste undersøkelsen at familierelasjonene ofte ble bevart.

Andersen og Fallesen har i en studie fra 2015 undersøkt om det er mer eller mindre sannsynlig at det forekommer brudd i slektsplasseringer sett i forhold til andre plasseringer. Dette er en kvantitativ studie tatt ut fra en dansk kontekst. De undersøkte alle plasseringer utenfor hjemmet i perioden 2006 – 2010 (N= 13157). Kun plasseringer der barn og foreldre samtykket ble inkludert. Studien fant at slektsplasseringer er like stabil som andre typer plasseringer. Når pårørende er spesielt empatiske og pliktoppfyllende var plassering i slekt mer stabil enn plassering i nøytrale hjem.

En undersøkelse basert på erfaringer med slekts- og nettverksplasseringer i de tre nordiske land viser at Danmark er lempeligere med å godkjenne slike plasseringer. Norge og Sverige er mer restriktive (Mehlbye, Bonfils & Andersen, 2011). Avlønningen er ulik og hyppigheten på tilsyn varierer. Kommuneledere og ansatte i barneverntjenester og sosialforvaltningen som var med i undersøkelsen, var enige om at det var viktig å undersøke hvilke behov barnet som skal plasseres har. Videre at det var vesentlig hvilken støtte fosterfamilien har behov for og at det bør være kriterier for godkjenning av slekt- og nettverksfamilier. Vilkårlig kvalitetssikring av slekt- og nettverkshjem, støttes også av andre forskere (Holtan, 2002; Linderot, 2006; Farmer & Moyes, 2008; Thørnblad, 2011).

Studier (Broad 2007; Farmers & Moyers, 2008; Farmer, 2009 c) viser også at barn plassert hos slekt har mer kontakt med foreldrene sine enn barn som er plassert i andre fosterhjem. De har imidlertid mindre kontakt med fedrene sine enn med mødrene, spesielt når barnet er plassert i mor sin slekt. Slektsfosterforeldre får mindre økonomisk støtte og mindre oppfølging fra tjenesten.

Burgess, Rossvoll, Wallace og Daniel (2010) intervjuet 12 barn som bor i slektsfosterhjem i Skottland. De fant mange av de samme resultatene som Holtan (2002). For eksempel at fosterbarna følte stor tilhørighet til fosterforeldrene, de opplevde seg ikke som stigmatisert

og hadde færre sosio-emosjonelle vansker. De fant også at noen fosterbarn som var plassert hos besteforeldre var bekymret for om noen kunne ta vare på dem i fremtiden. Artikkelen til Burgess et al. (2010) henviser også til eksisterende forskning (Sinclair, 2005) som sier at stabilitet i fosterhjem ikke er det samme som fravær av ulykkelighet. På grunn av kompleksiteten ved disse hjemmene, er det behov for minst like mye oppfølging, og kanskje en annen type oppfølging enn nøytrale fosterhjem får. De vurderte det som en økende fare for å bruke uegnede slektsfosterhjem på grunn av mangel på andre fosterhjem.

Sundt (2012) intervjuet 58 slektsfosterforeldre i Norden. Resultatet av undersøkelsen var at slektsfosterforeldre ønsket tett og godt samarbeid med barneverntjenesten. Videre ønsket de god informasjon i forkant av plasseringen og de ønsker kurs og veiledning underveis. Norge, Sverige, Danmark og Finland har utviklet egne grunnopplæringskurs for fosterforeldre. Det er imidlertid kun i Danmark og Finland at denne opplæringen er obligatorisk.

Jeanette Skoglund (2018) som i sin doktoravhandling har skrevet «Upbringing by relatives. Incorporating new understandings and perspectives into the study of kinship foster care». Hennes studie er en oppfølging av forskningen til Holtan (2002) og Thørnblad (2011). Skoglund (2018) hevder det er problematisk at forskere som studerer slektsfosterhjem som et barnevernstiltak ofte glemmer familieperspektivet. Ser forskere på slektsfosterhjem som et tiltak er stabilitet, helse, risiko og effekt i fokus. Hvis familieperspektivet blir mer fremtredende, vil tema som slektsforhold, barndom og foreldreskap også være av betydning.

Oppsummering forskningsgjennomgang

Forskningen jeg har valgt å inkludere synes å bekrefte at plasseringer ofte skjer hos mors slekt. Slektsfosterhjem har dårligere levevilkår og de har eller har hatt dårligere oppfølging enn andre fosterforeldre. Forskningen har spriket med hensyn til om graden av problembelastning er lik når vi sammenlikner de som er plassert i slektsfosterhjem versus nøytrale fosterhjem. Spørsmålet er om slektsfosterhjem kan underrapportere problembelastning. Dette fordi de ikke ser eller oppfatter atferden som en psykisk vanske, eller at de ikke tør eller får formidlet dette til barneverntjenesten på grunn av manglende

oppfølging. Forskningen har også vist noen ulikheter om slektsplasseringer er like stabile som andre plasseringer, eventuelt om det handler om hvor gamle barna var da de ble plassert.

3 Metodologi

I denne delen presenteres studiens metodologiske tilnærming. Videre redegjøres det for utviklingen av intervjuguiden, utvalg og rekruttering, gjennomføring av intervjuene, transkribering og egen forforståelse. Deretter beskrives studiens vitenskapsteoretiske ståsted og analysemetode. Avslutningsvis presenteres etiske vurderinger samt studiens validitet og reliabilitet.

3.1 Kvalitativ metode

Ettersom jeg ønsker dybdekunnskap, utforske meningsinnhold og informantenes subjektive erfaringer vedrørende problemstillingen, vurderer jeg det hensiktsmessig med en kvalitativ tilnærming. Kvalitative metoder bygger på teorier om menneskelig erfaring og fortolkning, og knyttes til et vitenskapssyn inspirert av postmodernismen (Thagaard, 2018). Det postmodernistiske synet gjør at kunnskap forstås gjennom fortolkning av fenomener. Kunnskapen i denne studien bygger på hvordan informantene forstår plassering i slekt og nettverk. I en kvalitativ tilnærming er forskeren opptatt av fortolkning, forståelse og relasjoner (Johannessen, Tufta & Christoffersen, 2016). Kvalitativ tilnærming handler om å prøve å forstå verden slik den fremstår for informantene. Et av kjennetegnene er fleksibilitet. Erfaringer forskeren gjør underveis kan innarbeides i prosjektet (Thagaard, 2018). Denne fleksibiliteten var hensiktsmessig i denne studien, da jeg etter to gjennomførte intervju forstod at begge informantene skilte mellom hasteflyttinger og langvarige plasseringer av barn i fosterhjem. Jeg tok da dette temaet med meg inn i intervjuguiden når jeg gjennomførte de tre siste intervjuene. Dette på tross av at det ikke stod i den opprinnelige intervjuguiden.

Kvalitative metoder preges ofte av en induktiv eller deduktiv tilnærming (Johannessen et al., 2016). En induktiv tilnærming vil si at forskeren går fra empiri til teori. Det vil si at forskeren samler inn data og kunnskap på et område hvor det eksisterer lite forhåndskunnskap. Jeg har benyttet meg av en deduktiv tilnærming, som vil si at jeg går fra teori til empiri. En deduktiv tilnærming handler om å bekrefte eller avkrefte antagelser på et område hvor det

finnes en god del forhåndskunnskap (slik som det gjør vedrørende temaet for denne studien: fosterhjems plasseringer i slekt og nettverk).

3.1.1 Kvalitativt intervju

Kvalitative intervjuer vurderes å være egnet når forskeren skal hente inn beskrivelser fra informantens livsverden for så å fortolke betydningen (Kvale & Brinkmann, 2015).

Kvalitativt intervju ble derfor vurdert som relevant for denne studien. Intervju er en velegnet metode for å få informasjon om hvordan informantene forstår temaet for studien. Jeg valgte å bruke et semistrukturert dybdeintervju som metode for innsamling av data.

Semistrukturerte dybdeintervju kjennetegnes ved at temaene er lagt på forhånd, men prosessene og intervjuets dynamikk, avgjør hvor stramt forskeren holder på guiden (Kvale & Brinkmann, 2015, s.48).

3.1.2 Utvikling av intervjuguide

Tidlig i prosessen utviklet jeg en intervjuguide (vedlegg 1). Jeg bestemte meg for at jeg ville konsentrere meg om tre hovedtemaer; barnevernskontorets kultur, informantens erfaringer og kunnskap. Jeg hadde flere spørsmål innenfor hver kategori. Temaet kultur omhandler hvilke verdier, holdninger og normer informanten hadde vedrørende problemstillingen. Jeg var også interessert i om det var forskjell på kulturen innad på kontoret, slik det ble opplevd av informanten. Flest spørsmål var nedskrevet under temaet erfaringer. Bakgrunnen var at jeg var interessert i å høre hvilke fordeler og utfordringer informantene så ved slekt og nettverks plasseringer. Jeg hadde også spørsmål om barnets medvirkning i disse plasseringene, og hvem som oftest tok initiativ til plasseringer i slekt og nettverk. Videre spurte jeg hvilken betydning det hadde hvis foreldrene motsatte seg plassering i slekt og nettverk, betydningen av varigheten på plasseringen og erfaringer med ulike metoder (som for eksempel familieråd). Under temaet kunnskap spurte jeg om intervjupersonen vektla andre kvalifikasjoner ved plassering i slekt og nettverk enn ved andre fosterhjems plasseringer. Jeg stilte også spørsmål om de savnet kunnskap eller «verktøy» for å kunne gjøre en god vurdering av hva som er barnets beste.

3.1.3 Utvalg og rekruttering

Jeg valgte å gjøre et strategisk utvalg av informanter. Et strategisk utvalg er en konkret utvalgt målgruppe som forskeren mener kan svare på temaet undersøkelsen søker å besvare (Johannessen et al., 2016). Jeg ønsket å komme i kontakt med personer fra store og mellomstore barneverntjenester som var villige til å la seg intervju. Jeg brukte både mitt profesjonelle nettverk for å få tips til intervjupersoner og jeg tok tilfeldig kontakt med barneverntjenester som var utenfor mitt distrikt. Jeg ønsket å intervju fire-fem barnevernsansatte, og at det var geografisk spredt. Jeg sendte derfor forespørsel til ledere eller avdelings-ledere for ulike barneverntjenester i Sør-Norge i perioden mai – juni 2019. Alle jeg henvendte meg til var positive til forespørselen, men skulle drøfte det med sine ansatte. Jeg måtte purre en til to ganger før jeg fikk svar. Jeg fikk avtale med fem barnevernsansatte fra Østlandet, Sørlandet og Vestlandet, men inkluderte ikke intervjupersoner fra eget fylke. Dette for å sikre reell frivillighet fra informantene.

Inklusjonskriteriene var at intervjupersonene skulle ha sosialfaglig bakgrunn. Videre at de hadde jobbet i barneverntjenesten i minimum 4 år, slik at de hadde en viss grad av erfaring. Alle informantene som deltok i studien hadde jobbet med kommunalt barnevern i 7 år eller mer. Informantene hadde ulike typer utdanninger: to var barnevernspedagoger, én var veldferdsviter, én var førskolelærer og én var sosionom. Av hensyn til anonymisering av informantene har jeg valgt å gi dem fiktive navn. Anne, Bente, Grete, Hege og Line er mine informanter.

Beskrivelse av informantene:

- Anne er 45 år, bosatt på Østlandet og har jobbet 17 år innenfor kommunalt barnevern
- Bente er 41 år, bosatt på Sørlandet og har jobbet 13 år innenfor kommunalt barnevern
- Grete er 62 år, bosatt på Vestlandet og har jobbet 7 år innenfor kommunalt barnevern
- Hege er 51 år, bosatt på Sørlandet og har jobbet 11 år innenfor kommunalt barnevern

- Line er 58 år, bosatt på Østlandet og har jobbet 9 år innenfor kommunalt barnevern

3.1.4 Gjennomføring av intervjuene

Jeg foretok et pilotintervju august 2018. Personen som takket ja til dette var en person jeg kjente fra mitt arbeidsliv. Dette var en god erfaring, fordi jeg fikk trening i intervjusituasjonen og jeg fikk undersøkt om intervjuguiden min var relevant.

Intervjuene ble foretatt i løpet av en periode på fem uker i september og oktober 2019.

Intervjuene varte fra 55 minutter til 1 time og ti minutter. Informantene fikk tilsendt informasjonsskriv og samtykkeskjema (vedlegg 2 og 3) da de ble forespurt på forsommeren. Jeg sendte denne informasjonen på nytt et par dager før selve intervjuet. Jeg foreslo at jeg kunne komme til informantenes kontor. Fire informanter takket ja til dette, én foreslo at vi kunne ta intervjuet i informantens hjem. Jeg henviste ved oppstart til informasjonsskrivet og spurte om de hadde noen spørsmål til dette. Alle fikk på nytt informasjon om at de kunne trekke seg fra studien. Jeg innledet intervjuene med å spørre om alder, utdanningsbakgrunn og erfaring. Videre deres stilling, antall ansatte og organiseringen av arbeidsstedet. Jeg spurte om jeg fikk tillatelse til å ta opp intervjuet på lydbånd, noe alle samtykket til.

Lydbåndopptakene ble tatt opp på en opptaker av merke Olympus, og er blitt kryptert.

Under selve intervjuene brukte jeg intervjuguiden, men beveget meg frem og tilbake i denne ettersom intervjuene skred frem. Når informantene snakket om tema jeg hadde tenkt å spørre om senere, valgte jeg å følge opp spørsmålet der og da. På denne måten opplevde jeg at det ble bedre flyt i samtalen. Jeg stilte også utdypende spørsmål som ikke var beskrevet i guiden der jeg likevel opplevde det som relevant for min problemstilling. Jeg prøvde på den måten å følge fortellingen til den jeg intervjuet og ble av og til opptatt av tema som ikke var planlagt på forhånd. De spørsmål og synspunkter som fremkommer i intervjukonteksten, ble dermed et samskapt resultat av intervjupersonenes og mine verdier, tenkemåter og praksiser.

I noen intervjuer stilte jeg ikke så mange spørsmål, fordi informantene i sine beskrivelser uansett var innom temaene i intervjuguiden. Alle informantene hadde refleksjoner til de ulike temaene og dilemmaene vi var innom i intervjuet. Ingen av intervjuene ble identiske.

Jeg opplevde at jeg lærte noe i hvert intervju som jeg tok med meg inn i neste intervju. For eksempel fikk jeg informasjon om muligheten til å beslutte midlertidige godkjenninger i saker der barnevernsansatte har stor grad av tvil om plasseringen i slekt eller nettverk er til barnets beste.

3.1.5 Transkribering av intervjuene

Jeg transkriberte hvert intervju samme dagen, eller senest dagen etter det var gjennomført. Dette valgte jeg fordi jeg da hadde intervjuet friskt i minne, og husket stemning og kroppsspråk. Egne tanker og refleksjoner fra intervjuet var også nært i hukommelsen. Jeg valgte selv å transkribere intervjuene for å bli godt kjent med materialet. Transkripsjonen ble gjort verbatim, slik at alle «ja», «eh» og «mhm» er med. Jeg har tatt med pauser der ett sekunds stillhet er markert med ett punktum. Lydbandopptakeren hadde god lyd og jeg hadde ingen problemer underveis med å oppfatte det som ble sagt. Jeg ble etterhvert som jeg transkriberte opptatt av alle mine «ja» og «mhm». Jeg tenkte at jeg mange ganger gjorde dette ubevisst for å bekrefte det informanten sa og som en oppmuntring til å fortelle videre. Samtidig opplevde jeg at noen ganger ble det så mye, at det kan ha virket forstyrrende på den gode dialogen. Jeg ble derfor etterhvert opptatt av å nikke mer og bruke mindre verbale lyduttrykk. Ulempen ved lydbandopptak og transkribering er at det nonverbale språket ikke blir fanget opp av en lydbandopptaker. Tonefall, stemmeleie, non-verbalt språk er eksempler på ting som gikk tapt i prosessen. Ifølge Thagaard (2018) er det ikke enkelt å oversette fra talespråk til skriftspråk, og det finnes ingen sann, objektiv oversettelse. Både av hensyn til lesbarhet og anonymitet har jeg valgt å skrive om dialektene til bokmål.

3.1.6 Egen forforståelse

Jeg har selv jobbet innenfor barnevernsfeltet i 30 år. Halvparten av tiden i kommunalt barnevern. De resterende 15 årene har jeg hatt ulike roller innenfor statlig barnevern. Helt siden jeg for nesten 30 år siden plasserte to barn hos sine besteforeldre, har jeg vært opptatt av plasseringer i slekt og nettverk. De fem siste årene har jeg jobbet i fosterhjemstjenesten og jobber i noen saker sammen med barneverntjenesten når de

vurderer plasseringer i slekt og nettverk. Jeg har hele tiden hatt et ønske om mer kunnskap og bli bedre til å gjøre vurderinger i disse komplekse sakene. Videre har jeg også hatt lyst til å få mer kunnskap om hvilke erfaringer barneverntjenestene gjør i disse plasseringene.

Mine kunnskaper og egne erfaringer vil påvirke meg i denne aktuelle utforskningen. Jeg anser det imidlertid som positivt å ha kjennskap til fagfeltet, til lovverk, kompleksiteten i sakene og mange av dilemmaene de profesjonelle står overfor i barnevernet. Dette er positivt fordi det gjør meg i stand til å forstå informantenes erfaringer bedre. Samtidig kan det at jeg kjenner godt til fagfeltet være et hinder for å være nysgjerrig nok. Jeg kan være forutinntatt og egne oppfatninger kan i for stor grad styre fokus for intervju og analyser. Jeg kan også stå i fare for å ta meninger for gitt, uten å gå nok i dybden på temaet. En annen utfordring vil være om jeg klarer å forholde meg kritisk til egne fortolkninger og forståelser underveis. Jeg vil uansett ikke ha full oversikt over alle bevisste og ubevisste elementer som spiller inn (Krogh, 2014). Jeg har derfor samarbeidet tett med veileder i alle steg av forskningsprosessen og brukt mye tid til å drøfte dette, slik at egen forforståelse i minst mulig grad skal påvirke intervjuene og analysene.

Det er 15 år siden jeg jobbet i kommunal barneverntjeneste. Det gjør at jeg har litt avstand fra feltet jeg forsker på. Jeg har virkelig ønsket å lære mer om de ulike erfaringer og vurderinger som barnevernsansatte gjør. Min erfaring fra fosterhjemstjenesten er at det en sjelden gang er en enkel vurdering, der slekt og nettverk har vært et opplagt valg for plassering. Noen få ganger har det også vært rimelig åpenbart at i dette konkrete tilfellet, er det ikke riktig. Som oftest opplever jeg at slektsplasseringer er en kompleks vurdering med fordeler og ulemper som må veies opp mot hverandre.

3.2 Analyse

I denne delen presenteres studiens vitenskapeteoretiske standpunkt og analysemetode. Jeg vil videre gjøre rede for etiske vurderinger, og en vurdering av studiens validitet og reliabilitet.

3.2.1 Interpretative Phenomenological Analysis

Studiens overordnede mål er å beskrive hva barnevernsansatte mener er avgjørende for deres beslutning om å plassere barn i slekt og nettverk. Jeg ønsket å gjøre et strategisk utvalg av barnevernsansattes meninger, opplevelser og erfaringer omkring temaet. En fenomenologisk og hermeneutisk analyse fremstod som hensiktsmessig. Som analysemetode for denne studien valgte jeg derfor å gjøre en versjon av Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). IPA er ikke bare opptatt av en persons opplevelser, men søker også å finne personens holdninger, meninger og generelle refleksjoner (Langdrigde, 2006). IPA er utviklet av Jonathan Smith på begynnelsen av 1990-tallet (Langdrigde, 2006). Metoden er både fenomenologisk, hermeneutisk og ideografisk. IPA er opptatt av personlig erfaring, meninger og holdninger. Metoden benytter også tolkning og sammenheng for å undersøke hvordan mennesker skaper mening til sin livsverden (Langdrigde, 2006).

Fenomenologi

Edmund Husserls regnes som grunnleggeren av den moderne fenomenologi. Fenomenologi betyr erfaringskunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015). Fenomenologien tar derfor utgangspunkt i den enkelte persons subjektive opplevelser og beskrivelser av hvordan de oppfatter en bestemt situasjon eller et tema (Thagaard, 2018). Dette vitenskapsteoretiske perspektivet retter kritikk mot at naturvitenskaplige metoder uttømmende kan forklare alle menneskelige og sosiale fenomener. Fenomenologi er opptatt av dybdekunnskap, «tykke beskrivelser», om et spesifikt fenomen og hører hjemme i postmodernismen (Thomassen, 2006). Fenomenologien søker å forstå den dypere meningen av enkeltpersoners erfaringer (som for eksempel hvordan barnevernsansatte vurderer plasseringer i slekt og nettverk). Husserls oppfordret til å undersøke fenomenet slik det viser seg i den mest grunnleggende form, og hvordan fenomenet fremtrer for oss (Thomassen, 2006, s.83). Det handler om den subjektive opplevelsen, i denne studien, de barnevernsansatte har vedrørende fenomenet. Fenomenet i denne studien er hva barnevernsansatte mener er avgjørende ved slekt- og nettverkplasseringer. Hvilke erfaringer de barnevernsansatte har med dette «fenomenet» er avgjørende for hvilke beslutninger de tar og hvilken praksis de har.

Hermeneutikk

Betegnelsen hermeneutikk betyr å uttrykke, fortolke og forklare (Thomassen, 2006). Hans Georg Gadamer utviklet hermeneutikken til en filosofisk retning og han videreutviklet begrepet den hermeneutiske sirkel. Den hermeneutiske sirkel handler om å forstå hvordan vi forstår. For å forstå må for eksempel en tekst tolkes i lys av sin helhet, og en tekst må sees fra flere sider for å finne meningen. Det betyr at forskeren kan fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som i utgangspunktet virker innlysende (Thagaard, 2018). Metoden tillater oss å gå utover det som har blitt sagt. Det betyr at jeg kan ha fokus på hva intervjupersonene kan ha ment med det de har sagt, hvilke fortolkninger de gir og mine fortolkninger (Thagaard, 2018, s.37). Fordom eller forforståelse var et annet viktig tema hos Gadamer. Han så på forforståelse som noe positivt og som gjør det mulig for oss å forstå. Fordommene henger sammen med vår historiske eksistens og er med på å gjøre oss til den vi er (Thomassen, 2006). «Det er jo ikke slik at vi må glemme alle våre foroppfatninger om innholdet når vi hører på noe (...) Det eneste som kreves er at vi er åpne for den andres eller tekstens oppfatninger» (Gadamer 2010, s.305). En fortolkning av mening er sentralt og fenomener kan tolkes på ulike nivå. Ifølge hermeneutikken finnes det ikke en objektiv virkelighet, det finnes bare ulike forståelser og fortolkninger av virkeligheten. Det som er viktig er ikke hva som faktisk skjer, men hvordan informantene og jeg fortolker faktiske hendelser.

Likheter og forskjeller mellom fenomenologi og hermeneutikk

Fenomenologi og hermeneutikk har både likheter og forskjeller. En forskjell er at fenomenologien ikke er opptatt av kontekst slik hermeneutikken er. En annen forskjell er at fenomenologien mener vi må sette til side vår egen forforståelse, men hermeneutikken hevder at dette ikke er mulig og heller ikke ønskelig (Thomassen, 2006).

Ideografi

Ideografisk vil si at forskeren konsentrerer seg om detaljerte opplevelser og erfaringer ved et konkret fenomen eller tema (Smith et al., 2009). Dette medfører at det passer med et semistrukturert intervju, slik at intervjueren ikke er helt bundet til intervjuguiden, men kan gå i dybden og utforske det informantene er opptatt av. I studien betyr det at jeg var opptatt av hvilke erfaringer informantene hadde når for eksempel barnas foreldre ikke ønsket

plassering i slekt eller nettverk. IPA er også velegnet til et kvalitativt prosjekt med mindre utvalg, da Johnathan Smith et al. (2009) anbefaler tre – seks informanter for masterstudier som benytter IPA.

3.2.2 Stegene i IPA

IPA som analysemetode beskrives noe forskjellig av ulike forfattere. Jeg har valgt å forholde meg til en versjon av analysetrinnenes seks steg, slik det presenteres av Dallos og Vetere (2005). Jeg vil kort redegjøre for hvert steg og mine refleksjoner knyttet til utførelsen av dem.

Steg 1: Lesing og re-lesing

I dette steget handlet det om å danne seg et helhetsinntrykk og få tak i det overordnede meningsinnholdet. Jeg leste derfor transkripsjonene jeg hadde gjort av intervjuene flere ganger, samt at jeg hørte på opptakene jeg hadde gjort gjentatte ganger. Jeg noterte ned inntrykkene jeg fikk på et ark og tok de med meg videre i analyseprosessen.

Steg 2: Innledende analyser

Da jeg holdt på med transkripsjon av intervju nummer 3, ble jeg opptatt av noen temaer som hadde gått igjen i de to foregående intervjuene. Jeg noterte derfor ned de temaene som syntes å være gjentakende i intervjuene. Etter at alle intervjuene var transkribert laget jeg en matrise i et excel ark med tre kolonner. Selve transkripsjonen satt jeg inn i den midterste kolonnen. Deretter noterte jeg en forkortet utgave av meningsinnholdet av det intervjupersonen sa i venstre kolonne. Jeg noterte også ned det jeg anså som «in vivo codes» i datamaterialet mitt (Dallos & Vetere, 2005). «In vivo codes» er direkte sitat fra informantene.

Steg 3: Refleksjoner til teksten i forhold til teori

I det tredje steget noterte jeg i den høyre kolonnen ned egne refleksjoner vedrørende det som var kommet frem i intervjuet, og de nøkkelutsagnene som jeg hadde notert (Dallos & Vetere, 2005). Videre noterte jeg teori som jeg forbandt med dette.

Steg 4: Kronologisk nummerering

Mens jeg jobbet med steg 2 noterte jeg også ned hvilket intervju og hvilket nummer i intervjuet nøkkelutsagnet hadde. Dette for å lettere kunne finne tilbake til utsagnene i teksten. Alle de fem intervjuene ble gjennomført til og med steg 1-4, før jeg gikk i gang med steg 5 (Smith et al.,2009).

Steg 5: Kategorisering av kodene

Etter steg 1- 4 var gjennomført i alle intervjuene, satt jeg igjen med 294 nøkkelutsagn og «in vivo codes». Disse ble klippet ut og lagt utover et gulv. Jeg lette så etter mønstre og sammenhenger mellom kodene. Jeg startet med 20 kategorier som jeg videre organiserte til fire hovedfunn og 16 underkategorier. Jeg vurderte deretter om noen av funnene og kategoriene kunne slås sammen. Jeg flyttet deretter de ulike nøkkelutsagnene frem og tilbake. Jeg satt til slutt igjen med tre hovedfunn og seks underkategorier.

Steg 6: Navngiving av funnene

Jeg jobbet så for å få til navn som var beskrivende for meningsinnholdet i hovedfunnene og underkategoriene. Jeg endte opp med følgende navn på hovedfunn og underfunn:

1. Betydningen av grundige godkjenningsprosesser før plassering
 - 1.1 Betydningen av de berørtes stemme må høres
 - 1.2 Hasteflyttinger og midlertidige plasseringer er godt egnet for plassering i slekt og nettverk
 - 1.3 Terskelen for hva som er godt nok senkes
 - 1.4 Barnevernansattes erfaring er avgjørende
2. Tett oppfølging av fosterhjemmene er avgjørende for en vellykket plassering
 - 2.1 Oppfølgingen er bedre enn tidligere
 - 2.2 Samarbeid, tillit og lojalitet er av betydning for at barneverntjenesten vurderer plasseringen som god
3. Slekt- og nettverkshjem har et sterkere engasjement enn nøytrale fosterhjem

3.2.3 Eksempel på kode-prosessen

Meningsfortetning og «in vivo codes»	Transkripsjon	Refleksjoner til teksten
<p>Barna- jeg er her fordi de bryr seg om meg, de kjenner meg l.1, l.74</p> <p>«helt andre problemstillinger som oppstår i slektsfosterhjem enn i de nøytrale» l.1, l. 74</p>	<p>74. IO: Mhm.... jeg tenker at for ungene som blir plassert i slekt eller nettverk, så har det en stor betydning med at de føler at de kommer dit fordi det betyr noe at de er der, de bryr seg om meg, det er derfor jeg er her, de kjenner meg fra før, og det er mer naturlig enn at de er hos noen nøytrale....men vi har gjort oss noen erfaringer med at det er helt andre problemstillinger som oppstår i slektsfosterhjem enn i de nøytrale.</p>	<p>Barnets beste</p> <p>Biologisk prinsipp</p> <p>Tilknytning</p> <p>Relasjon</p>
	<p>75. I: som for eksempel?</p>	
<p>Rolleavklaring og rolleendring, overfor barnet og foreldrene l. 1, l. 76</p>	<p>76. IO: nei, det handler mye om rolleavklaring, rolleendring, etter de som da blir fosterforeldre får en helt annen rolle over f.eks. de biologiske foreldrene</p>	<p>Roller – relasjon mellom mennesker og den situasjonen man befinner seg i</p>
	<p>77. mhm</p>	
<p>Kan gå på bekostning av andre barn i familien, forståelse for prioriteringer l. 1, l.78</p>	<p>78. IO: og det kan være andre søsken og det kan være tanter og onkler, det kan være andre barn i familien som dette her går litt på bekostning av og gjerne ikke like stor forståelse av alltid.. for at noen må prioriteres når en velger å gå inn på det å være fosterforeldre.</p>	<p>Sirkularitet</p> <p>Et fosterbarn vil påvirke dynamikken i familien</p>

3.3 Ethiske vurderinger

Studien ble godkjent hos Norsk Samfunnsvitenskapelige datatjeneste (#195938) i mai 2019 (vedlegg 4). Alle informantene fikk ved forespørselen om de ville være med, tilsendt et informasjonsskriv som beskrev hensikten med prosjektet (vedlegg 2). Det ble også presisert at det er frivillig å delta i prosjektet og at de når som helst kan trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. De fikk videre informasjon om at alle opplysningene om dem ville bli anonymisert og bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personregelverket. I selve oppgaven ville navn og kontaktopplysninger bli anonymisert og dataene ville bli oppbevart, innelåst og kryptert.

Selv om informantene gir et informert samtykke, kan det tenkes at de ikke vil identifisere seg med det som presenteres (Thagaard, 2018). En etisk utfordring i en slik kvalitativ studie, er å fremstille mine perspektiv, punktueringer og fortolkninger som om det er informantenes forståelse av temaet. Jeg har arbeidet tett med veileder i denne fasen for å sikre at egen forforståelse og tolkninger ikke har blitt for dominerende, og at det er informantenes opplevelser som har vært styrende.

3.4 Validitet og reliabilitet

Validitet handler om å stille spørsmål ved studiens gyldighet (Thagaard, 2018). Det handler om å forvise seg om metoden er egnet for å undersøke det som skal undersøkes (Kvale & Brinkmann, 2015). I en kvalitativ studie er det viktig å være transparent både med hensyn til planlegging, forskningsdesign, intervjuing, transkribering, analyse og fortolkningen av funnene. Jeg har derfor forsøkt å beskrive i detalj hva jeg har gjort ved hvert av de ulike stadiene i denne oppgaven, hvilke problemstillinger jeg har stått overfor og de valg jeg har tatt. Videre har jeg vært åpen om mulige svakheter ved studien (se punkt 6.3).

Reliabilitet i kvalitativ forskning handler om i hvilken grad forskeren og forskningen fremstår som pålitelig og troverdig. Pålitelighet og troverdighet handler om betydningen av å redegjøre for de valg som er blitt gjort i forskningsprosessen (Thagaard, 2018). I den anledning må også forskerens teoretiske grunnlag og ståsted beskrives godt. Siden jeg valgte

et semistrukturert intervju som en form for datainnsamling, ble ingen av intervjuene helt like selv om mange av spørsmålene var de samme. Jeg ble naturligvis påvirket av informantene, og anerkjenner at jeg også har påvirket dem. Med utgangspunkt i et hermeneutisk perspektiv er det derfor lite hensiktsmessig å hevde at jeg ikke har påvirket resultatet. Mine spørsmål og min nonverbale kommunikasjon har høyst sannsynlig påvirket informantens svar.

4 Presentasjon av funn

I dette kapitlet vil jeg presentere funnene som ble identifisert ved hjelp av IPA.

Problemstillingen som dannet utgangspunktet for analysen var: *Hva beskriver barnevernsansatte som avgjørende for deres beslutning om å plassere barn i slekt og nettverkshjem?* I tillegg har studien to forskningsspørsmål: (1) Hvilke forhold påvirker barnevernsansatte i beslutning om slekt- og nettverksplasseringer? (2) Hvilken kunnskap bygger beslutningene på?

Tre hovedtemaer og seks underfunn ble identifisert:

1. Betydningen av grundige godkjenningprosesser før plassering
 - 1.1 Betydningen av de berørtes stemme må høres
 - 1.2 Hasteflyttinger og midlertidige plasseringer er godt egnet for plassering i slekt og nettverk
 - 1.3 Terskelen for hva som er godt nok senkes
 - 1.4 Barnevernsansattes erfaring er avgjørende
2. Tett oppfølging av fosterhjemmene er avgjørende for en vellykket plassering
 - 2.1 Oppfølgingen er bedre enn tidligere
 - 2.2 Samarbeid, tillit og lojalitet er av betydning for at barneverntjenesten vurderer plasseringen som god
3. Slegt- og nettverkshjem har et sterkere engasjement enn nøytrale fosterhjem

Under hovedtemaene presenteres også underfunnene. Hvert funn illustreres med sitater fra informantene. Jeg har valgt å utelate lyder som «eh» og «mhm» for å bedre lesbarheten. Videre tilsvarer ett sekunds stillhet et punktum. I enkelte sitat har jeg valgt å utelate deler av teksten, dersom jeg har tolket det innholdet som irrelevant i forhold til det øvrige meningsinnhold. Dette er markert i teksten ved (...).

4.1 Betydningen av grundige godkjenningprosesser før plassering

Alle informantene hadde erfaring med at det var viktig å være grundige når de skulle godkjenne slekt- og nettverksfosterhjem. Å være grundig i plassering i slekt og nettverk, var

like viktig som å være grundig ved plassering i nøytrale hjem. Dersom de ikke gjorde en grundig jobb erfarte informantene at de kom på etterskudd i oppfølgingen. Hvis de ikke var grundige kunne det bli uklart hva som var fosterhjemmets ressurser og behov, og det ble vanskelig å gi fosterhjemmet den oppfølgingen de trengte. Samme godkjenningssprosess ble brukt i slekt- og nettverks plasseringene som når nøytrale fosterhjem ble godkjent. Flere av informantene hadde utarbeidet retningslinjer, en veileder eller en mal for godkjenningssprosessen av fosterhjem. Godkjenningssprosessen ble sett på som betydningsfull for informantene.

Informantene beskrev mindre risiko for brudd i fosterhjemmet dersom de hadde gjort en grundig godkjenningssprosess i forkant. En av grunnene til at informantene mente at de måtte være grundige, var at slekt- og nettverksfosterhjem ofte ikke hadde tenkt nok gjennom de utfordringene som kunne komme. Informantene så behovet for samtaler med et potensielt fosterhjem i slekt og nettverk om de utfordringer og problemstillinger som informantene av erfaring vurderte kunne bli aktuelle. Samvær mellom barnet og barnets foreldre, og kontakten mellom fosterforeldrene og foreldrene, var noen av de problemstillinger som det etter informantenes mening var behov for å drøfte nøye før en plassering. Potensielle fosterforeldre trengte også hjelp til å se hva det ville bety for dem som familie og for slekta, dersom de ble et fosterhjem.

Det ble vurdert som avgjørende for informantene om fosterforeldrene klarte å akseptere barnevernets begrunnelse for å plassere barnet i fosterhjem. Dersom fosterforeldrene ikke var enig med barneverntjenesten om hvorfor barnet måtte plasseres, kunne det, ifølge noen av informantene, bli vanskelig å plassere barnet i dette slekt- eller nettverksfosterhjemmet. Informantene mente at det kunne bli vanskelig for barnet som da kunne høre ulike versjoner fra barnevernet og fra fosterforeldrene om hvorfor de ikke kunne bo sammen med sine foreldre. Det kunne også bli vanskelig for fosterforeldrene å forklare barnet hvorfor de ikke kunne bo sammen med sine foreldre, dersom fosterforeldre og barneverntjeneste ikke har samme forståelse for bakgrunnen for plasseringen. Barneverntjenesten definerer her sannheten og har en forventning om at deres definisjon skal aksepteres. Informantene mente at en slik uenighet også kunne medføre vanskeligheter for samarbeidet mellom fosterforeldrene og barnevernet. Det kunne også bli vanskelig for fosterhjemmet å ivareta

og beskytte barnet, dersom de hadde en annen oppfatning av årsaken til plasseringen. Informantene mente at slekten ofte ikke hadde vært klar over hvor vanskelig situasjonen hadde vært for barnet. En god dialog mellom barneverntjenesten og potensielle slekt- eller nettverksfosterforeldre, ga fosterforeldrene mulighet til å få en ny forståelse av barnets situasjon. Fosterforeldre som var åpne for og kunne akseptere at det fantes alternative forklaringer på hvorfor barnet må flytte, kunne bli godkjent.

Et annet moment som kunne vanskeliggjøre en godkjenning var dersom fosterforeldrene var kritiske til barneverntjenestens avgjørelse om å flytte barnet ut av hjemmet. Informantene sa imidlertid at dersom dialogen var åpen og ærlig, og fosterforeldrene ønsket å samarbeide med barneverntjenesten, kunne barnevernsansatte likevel godkjenne hjemmet. Noen ganger gikk imidlertid kritikken fra slekten så langt at det endte med hets og trusler mot barnevernsansatte. Slett kunne for eksempel komme med anklager om at barnevernet produserte falske dokumenter for å overta omsorgen for et barn. Dersom slekt la ut grove beskyldninger mot barnevernet, på for eksempel Facebook, kunne det føre til at barnevernet ikke godkjente det konkrete hjemmet. Grethe uttrykte det slik:

Vi skjønnte etterhvert at hun snakket oss etter munnen. Det kom frem at hun var sterkt kritisk til barnevernets avgjørelse, og det at barnet skulle flytte. Hun var uenig i måten vi jobba på, hun la ut om saken på Facebook-grupper som har ekstremt negative holdninger til barnevernet. Vi fanget det opp via Facebook at hun hadde veldig tydelig konspiratorisk tankegods i forhold til barnevernsystemet (...) Så vi konkluderte i den saken med at det ville bli for krevende å samarbeide med henne. Vi ville ikke være trygge nok på at samarbeidet ville være mulig å få til på lang sikt. (linjenr. 14)

Informantene var opptatt av å inkludere ulike kunnskapssyn for å gjøre gode vurderinger. De ønsket derfor et samarbeid mellom en barnevernsarbeider som arbeider i avdeling for undersøkelse eller tiltak, og en fra avdeling for plasserte barn under omsorg. Selv om det var to barnevernsarbeidere som godkjente fosterhjemmet, så opplevde informantene at det var vanskelig å gjøre gode nok vurderinger.

Jeg tenker at det handler om at vi aldri vet helt sikkert, men det er ikke kompetanse vi kan få på noe vis heller. Det er jo det som er så vanskelig, at vi rett og slett ikke vet. Noen ganger må vi ta et valg og håpe på at det var riktig (Bente, linjenr. 136)

For å gjøre en så grundig jobb som mulig brukte informantene tilknytningsintervju og observasjon som nyttige metoder i vurderingen. Det ble også nevnt at det var en styrke å ha med fosterhjemstjenesten i Bufetat på disse godkjenningene. De fortalte at gjennom å inkludere Bufeat så har det bidratt inn i saken med et «overordnet fugleperspektiv». Å ha med noen utenfra, som ikke har inngående kjennskap til saken, ble vurdert som positivt.

4.1.1 Betydningen av at de berørtes stemme må høres

Det er pålagt i lov (bvl § 4-22) at det skal vurderes om barnet kan bo hos noen i slekt og/eller nettverk. Dette var også noe alle informantene hadde fokus på. Informantene sa det varierte om det var barnets foreldrene som kom med forslag om hvor barnet skulle bo, eller om initiativet kom fra barneverntjenesten. Flere av informantene hadde erfaring med at når barneverntjenesten rettet en forespørsel til slekt og nettverk om barnet kunne bo hos dem, kunne de få et annet svar enn dersom foreldrene spurte. Ofte kunne informantene få et mer positivt svar fra slekt og nettverk, enn det foreldrene fikk. Før et barn ble plassert utenfor hjemmet, stilte informantene spørsmål til foreldre og barn om «hvem har barnet rundt seg?», «hvem har dere som foreldre rundt dere?» og «hvem er barnet trygg hos?» Ved å stille slike spørsmål, fremfor å gå rett på å spørre om foreldrene hadde forslag til hvor barnet kunne bo, erfarte informantene at de fikk et bedre bilde av hvem som stod familien nær. Sammen med familien fant de på denne måten ut om det var noen av dem som var potensielle fosterhjem for barnet. Informantene fortalte at de gjerne vurderte om det var flere familier som kunne være aktuelle.

Det varierte imidlertid hvor godt barnets nettverk var kartlagt i undersøkelsesfasen. Dette kunne avhenge av blant annet grundigheten i den jobben som hadde blitt gjort. Hege hadde en hypotese om at dersom barnevernsansatte hadde hatt bedre tid, hadde flere barn som må bo i fosterhjem, vært plassert i slekt og nettverk. Barnevernsansatte arbeider under et

stort tidspress. Det å undersøke om det er noen i barnets eller familiens nettverk, som kan være et potensielt fosterhjem, er en tidkrevende prosess. På grunn av tidspress kunne det være at barnevernsarbeideren ikke rakk å gjøre gode nok undersøkelser til å konkludere om det finnes potensielle fosterforeldre i slekt og nettverk. Som uttrykt av Anne:

Jeg skulle ønske at vi så tidlig som mulig kunne hatt en oversikt over ungene sitt nettverk, i en tidligere fase før foreldrene gjerne innser at de klarer ikke dette, før de kommer i opposisjon, de er gjerne ikke enige med barneverntjenesten.. for da har vi litt mere å spille på. Det er lettere hvis vi hadde fått litt tips før...(linjenr. 186)

Anne påpekte i overnevnte sitat et ønske om å kartlegge slekt og nettverk så tidlig som mulig i en barnevernssak. Hvis informasjon om barnets familie hadde vært tilgjengelig i barnets mappe, kunne denne informasjonen vært viktige å gå tilbake til, dersom barnet en dag skulle plasseres utenfor hjemmet.

Det kom frem at barnets stemme hadde stor betydning ved en eventuell plassering i slekt og nettverk. Alle informantene sa at barn ned i seks – syvårs alder ble tatt med i prosessen om hvor de skulle bo. Informantene var opptatt av barnas relasjoner til slekt og nettverk. Informantene ønsket å vite hvor i slekta eller nettverket barnet følte seg trygg. De sa også at barn foretrakk å bo hos familiemedlemmer eller hos noen i nettverket, dersom det var trygghet i relasjonen. Grethe sa:

Hvis det er et barn som er 8-9-10 år og tydelig sier at jeg vil bo hos tante, så er ikke det noe som går oss hus forbi altså, da tar man en vurdering på det om det går an. Barnets stemme skal høres, det skal vektes etter alder og modenhet,.. men det er jo også sånn at jo eldre barn er, jo mer tyngde får det ønske da. Man kan kanskje også tenke at et barn som er 15 år, er såpass stort at selv om et fosterhjem hos tante ikke er helt optimalt, så er det barnet så gammelt at det kan vurderes å fungere bedre fordi barnet ønsker det fremfor å plassere i et fremmed hjem, der man må begynne på scratch. Barnet har kanskje en sterk draging tilbake til biologisk familie og kanskje både vil sette seg på bussen og forskjellig for å komme dit uansett. Det kommer an på så mange faktorer tenker jeg. (linjenr.112)

Informantene mente at barnets stemme ble tillagt stor vekt. De flyttet ikke barn til et slekt- eller nettverksfosterhjem dersom barnet ikke selv ønsker dette. Samtidig ga informantene uttrykk for at det kunne være vanskelig for et barn som var plassert i slekt eller nettverk å si at «jeg har det ikke greit hos tante». Barnet kunne føle en lojalitet til sine foreldre, som hadde samtykket til plassering i slekt. Dersom barnet ikke ønsket å bo hos slekt, og alternativet var et nøytralt fosterhjem, kunne det være uakseptabelt for foreldrene. Når foreldre avviste at barnet kunne bo i et nøytralt hjem, og barnet ikke ønsket slekt- eller nettverkshjem, kunne dette representere et dilemma for barnet. Siden barnets stemme ble tillagt stor vekt, og barnet ikke alltid klarte å si hva det mente, kunne det føre til at barn bodde i slekt- og nettverkshjem som ikke var optimalt for barnet. Selv om barnet var plassert i slektsfosterhjem, er det ikke nødvendigvis slik at båndene oppleves tette og nære. Slektsfosterhjem kunne da bli en vanskelig omsorgssituasjon både for barnet, for fosterforeldrene og for barnevernsarbeideren.

Informantene hadde erfaring med at noen foreldre ikke ønsket plassering i slekt og nettverk. Ofte kunne foreldrene tenke om slekt at de ikke kan forespørres, fordi de ikke har tid eller overskudd. Foreldrenes syn på plassering i slekt og nettverk ble vurdert av informantene å være viktig, men ikke avgjørende. Informantene beskrev at de brukte tid på å finne ut hvorfor foreldrene var negative til en slektplassering, og om det likevel kunne være mulig å finne et alternativ i nettverket.

Hun var stor da hun flyttet ut, tar bare ryggsekken og sier: «du tante kan jeg få bo hos dere?» ..tror hun var 14 – 15 år .. da ville vi jo gått etter barnet, ikke sant, og de sier det er greit her kan du bo, de favner henne med hele seg og mor sier nei, da går vi jo imot. (Line, linjenr. 128)

Vi har selvfølgelig respekt for de biologiske foreldrene sine ønsker, og så tenker vi likevel, noen ganger, at vi må undersøke noe, kanskje det er noe en har oversett, og så handler det litt om alderen på barna også. (Hege, linjenr. 62)

Flere informanter fortalte om foreldre som i utgangspunktet var imot plassering i slekt- eller nettverk, kunne endre mening og bli trygge på at dette er det beste alternativet for deres barn. Det handlet om å forsøke og finne ut av hva som kunne ligge til grunn for foreldrenes motvilje mot slektplassering. Foreldrene hadde behov for informasjon om hva det vil si å plassere et barn i slekt og nettverk. Informantene erfarte at de trengte å samarbeide med foreldrene om hva som er barnets beste.

4.1.2 Hasteflyttinger og midlertidige plasseringer er godt egnet for plassering i slekt og nettverk

Barnets nettverk var (som nevnt i punkt 4.1.1.) ikke alltid like godt undersøkt tidlig i barnevernssakene. Til tross for dette, fant barnevernsarbeideren ofte et slekt- eller nettverksalternativ, dersom det ble behov for en hasteflytting. Hasteflytting handlet om å finne et sted der barnet kunne bo noen dager eller uker, til barnevernsarbeideren hadde besluttet hva som skulle skje videre. Bente sa: «Det er gull der barnet flytter hjem, og så har det ikke bodd hos noen fremmede i mellomtiden» (linjenr. 138). En midlertidig godkjenning av hjemmet var viktig for at informantene kunne være grundige til å vurdere hva som var barnets beste på lang sikt. Samtidig var barnevernet åpen overfor alle involverte at denne plasseringen kun var midlertidig. En midlertidig godkjenning ga både barneverntjenesten og fosterforeldrene muligheten til å bruke tid på å tenke seg om dette er noe de virkelig ville, dersom det viste seg at barnet skulle bo utenfor hjemmet i en lengre periode. Den midlertidige godkjenningsperioden brukte barnevernsarbeideren på å bli bedre kjent med fosterforeldrene gjennom møter og veiledning.

Noen ganger tenker vi også at vi tar sjansen på å plassere i slekt eller nettverk, og tenker som så at denne gutten eller denne jenta kan ha godt av å bo her en stund. Og hvis vi ikke lykkes med å bo der til han blir voksen, så har det gjerne gitt to år i trygge omgivelser enn det å måtte flytte i et nøytralt hjem der alt er nytt og gjerne til en annen plass.. Og det har vært tryggere for familien rundt, nettverket rundt å kunne være en støtte i den første tiden som gjerne er vanskelig .. Så noen ganger har vi erfart at når de flytter ut igjen derfra så har det likevel vært to gode år som har gitt de mye

med seg, og de er mer robust for å klare å flytte gjerne videre til en ny plass. (Anne, linjenr. 144)

Informantene sa at det kunne være en krevende oppgave å gå fra en midlertidig til en langvarig fosterhjemsplassing. Dette ble begrunnet med at plassering i slekt og nettverk, kunne være godt for et barn i en kortere periode, mens barneverntjenesten arbeidet med å finne ut om barnet skulle tilbakeføres til foreldrene. Det kreves imidlertid mye mer ved en langvarig plassering enn ved en kortvarig plassering. Selv om mange slekt- og nettverksfosterhjem var gode for barnet i et kortvarig perspektiv, hevdet informantene at slekt og nettverk ikke alltid er riktig plassering i et langtidsperspektiv. Samtidig kom det frem fra intervjuene at det var vanskelig å flytte barn som først var blitt plassert hos slekt- og nettverk. Barnet kunne ha tenkt at her skal jeg bo lenge. Foreldrene hadde tenkt at hvis barnet kunne bo hos slekt, er det greit. Det kunne bli vanskelig for både barnet, foreldrene og fosterforeldrene dersom barneverntjenesten bestemte at barnet måtte flytte. Som Anne sa: «Viktig å ikke plassere i slekt og nettverk for enhver pris, må gjøre gode vurderinger (...) vi har hatt noen tøffe flyttinger der vi i ettertid ser at vi aldri skulle godkjent dem» (linjenr. 194).

Alle informantene hadde opplevd at de kom inn i saker der foreldrene hadde plassert barnet i slekt eller nettverk, før barneverntjenesten hadde kjennskap til familien. I disse sakene fortalte de at de gjorde den samme vurderingen som de ellers ville ha gjort. Samtidig var et eventuelt brudd, dersom barnet måtte flyttes, et moment som var med i vurderingen av barnets beste. Erfaringen var at en flytting av barnet kunne bli krevende. Rollen som fosterforeldre kunne også bli utfordrende dersom fosterforeldrene hadde hatt barnet boende hos seg over tid uten innblanding fra det offentlige. Hvis barneverntjenesten kom inn i ettertid, tok avgjørelser og veiledet fosterforeldrene, var det nytt for fosterforeldrene. Noen fosterforeldre opplevde det som utfordrende, mens andre satte pris på den støtten de fikk.

4.1.3 Terskelen for hva som er godt nok senkes

Informantene var enige om at kravene til slekt- og nettverksfosterhjem senkes i en godkjenningssprosess. Det ble hevdet at mange av slekt- og nettverksfosterhjemmene ikke ville vært kvalifisert for å komme med på et Pride-kurs i Bufetats regi. Grethe formidlet at: «Terskelen er lavere fordi det er en verdi å være hos sine» (linjenr. 44). Informantene så litt ulikt på hvilke kriterier som er avgjørende i en vurdering. Alle mente imidlertid at det viktigste var at hjemmet er varmt, raust og godt nok. Informantene var opptatt av om fosterforeldrene kunne gi barnet det det trenger. Fosterhjemmene ble mange ganger godkjent på tross av, fordi det var viktig for barnet.

Informantene sa de «firte» på kravene om for eksempel et ekstra rom og god helse og økonomi, men var enige om at de uansett ikke «firte» på kravet om at barnet ville få en trygg og god omsorg. De var enige om at hjemmet måtte kunne dekke barnets behov. Fordelen med plassering i slekt og nettverk var at barnevernsarbeideren ikke trengte å tenke at dette hjemmet skal være godt for mange barn, det holdt å tenke at det er godt for dette ene barnet. Til tross for dette, var det vanskelige vurderinger som måtte gjøres.

..det å klare å holde tunga rett i munnen på om dette er godt nok? Vil det være godt nok over tid? Kontra det å lete etter et ordinært fosterhjem slik at vi ikke blir sittende med fosterhjem i slekt og nettverk bare fordi vi har de. Altså det skal være godt nok for det barnet også over tid, at vi ikke blir bondefanget på en måte. Det er vanskelig synes jeg. (Bente, linjenr. 50)

Alle informantene formidlet at Bufetat ikke har nok fosterhjem å tilby. Det ble også nevnt at barnet ofte måtte vente svært lenge før de fikk et passende fosterhjem fra Bufetat. Hege sa at hun kjente på et stort etisk dilemma med tanke på de barna som venter lenge i et beredskapshjem. Hun mente at det ikke var godt for et barn å ha lange mellomplasseringer.

Vi som kommune har store utfordringer å få de hjemmene vi ønsker fra Bufetat, og da er det kanskje en faktor som gjør at en blir presset litt inn i det (...) og senker terskelen

for slekt og nettverks plasseringene, og fordi en står på vent så veldig lenge med noen av fosterbarna våre. (Hege, linjenr. 10)

Bufetat har ifølge informantene for få fosterhjem. I tillegg ble det også påpekt av informantene at fosterhjemmene Bufetat tilbyr ofte ikke er gode nok. Informantene nevnte at de fosterhjemmene som har gått Pride-kurs² og er anbefalt fra Bufetat³, kan gi opp etter kort tid. Opplevelsen var at nøytrale fosterhjem ikke har bedre omsorgspersoner enn slekt- og nettverksfosterhjemmene. Line beskrev det slik: «De vanlige familiene som blir rekruttert, de er sårbare de også. Det er ikke noen garanti for verken det ene eller det andre» (linjenr. 22).

4.1.4 Barnevernansattes erfaring er avgjørende

Informantene mente at mer erfaring barnevernsarbeideren har, desto oftere ble barn plassert hos slekt og nettverk. Men hvor barnet ble plassert var også avhengig av barnevernsarbeiderens holdninger. Informantene beskrev at på noen barnevernskontor kunne holdningene til slekt- og nettverks plasseringer variere fra barnevernsarbeider til barnevernsarbeider. En informant fortalte at i deres kommune ansatte de bare medarbeidere som hadde tro på plasseringer i slekt og nettverk. Dette var et perspektiv som var godt forankret hos ledelsen. Bente forklarte det slik:

Holdningene på kontoret handler om at det finnes folk rundt barna som er viktige for barna, relasjoner er viktige da, det er en grunnholdning og den påvirker også fosterhjemsområdet. Men alt påvirker også alt i en barnevernstjeneste, det at vi har spesielt fokus på at fosterhjemsomsorgen vår skal være god, den skal være best, det påvirker også flyttinger i slekt og nettverk, for vi tenker at det er det samme som andre fosterhjem, det er jo ikke det samme, men de skal ha de samme vilkårene. (linjenr. 142)

² Et kurs for foreldre som ønsker å finne ut om de vil og kan bli fosterhjem

³ Etter fullført kurs skriver Bufetat en rapport som inneholder informasjon om familien og en vurdering om familien fyller kravene for å bli et fosterhjem.

Informantene fortalte at for 10 – 20 år siden, var det mest plassering hos besteforeldre. Plasseringen var ofte på morssiden, ofte uten noen form for godtgjøring og fosterhjemmet hadde ikke så tett oppfølging fra barnevernet. Dette hadde endret seg. Det var ikke lengre bare fosterhjems plasseringer hos besteforeldre på morssiden. Barnevernsarbeidere så nå etter fosterhjem på både fars og mors side, også i det nære nettverket og i utvidet nettverk.

Alle informantene hadde erfaring med bruk av familieråd. Et familieråd er et møte mellom familiens private nettverk og offentlige instanser. Målet med møtet er å komme frem til en plan som skal bedre barns situasjon. Informantene hadde ulike erfaringer med bruk av familieråd. To informanter ønsket å bruke dette mer. Det ble hevdet at erfarne barnevernsarbeidere hadde lettere for «å selge inn» familieråd som verktøy enn det mer uerfarne barnevernsarbeidere hadde. Mer erfaring medførte flere muligheter til å se hva som finnes. Det ble fremhevet at spesielt for å få barna ut av beredskapshjemmene og inn i slekt- og nettverksfosterhjem, kunne de med fordel ha brukt familieråd mer. En informant hevdet også at nettverksmøter og generelt nettverksarbeid var like nyttig for å finne et fosterhjem i slekt og nettverk. To informanter hadde opplevd å bli presset av Bufetat til å bruke familieråd i konkrete saker. Informantene hadde opplevd dette som et utidig press siden de kjente familien godt, og visste at det ikke var ressurser i dette barnets familie og nettverk.

4.2 Tett oppfølging av fosterhjemmene er avgjørende for en vellykket plassering

Alle informantene mente at oppfølgingen av slekt- og nettverksfosterhjemmene var bedre nå enn det var for noen år tilbake. Oppfølgingen ble omtalt som vesentlig for å få til en god plassering. Videre var samarbeid, tillit og lojalitet viktig for at barnevernsansatte skulle oppleve fosterhjems plasseringen som god.

4.2.1 Oppfølgingen er bedre enn tidligere

Informantene mente at de ga fosterhjemmene tett og god oppfølging. Det var ikke noen forskjell på den oppfølgingen nøytrale fosterhjem fikk sammenliknet med den oppfølgingen slekt- og nettverksfosterhjem fikk, ifølge informantene. Mens det tidligere var mer tilfeldig hvor mye oppfølging slektsfosterhjem fikk, hadde dette endret seg. Slegt- og nettverksfosterhjem fikk den samme individuelle oppfølgingen fra barneverntjenesten og de samme tilbudene om kurs og gruppeveiledning. Noen ganger sa imidlertid slektsfosterforeldrene at de ikke hadde behov for denne oppfølgingen, men det var ikke avgjørende for barneverntjenesten. Som uttrykt av Hege: «Vi reduserer ikke antall fosterhjemsbesøk fordi slekt eller nettverk ikke ser behov for det, det er barnets behov som er viktig» (linjenr. 102). Bente kommenterte det slik:

Jeg tror den største endringen i vår kommune de siste årene har vært oppfølgingen, at den oppfølgingen har vært så tett og god, og det påvirker da også oppfølgingen av slekt og nettverksfosterhjem, at de virkelig blir fulgt opp. Jeg tror ikke du finner en tante eller onkel eller en lærer som sier til oss at vi bare fikk det barnet med hjem til oss og så var det ingen som brydde seg. (...) det tør jeg påstå, så det har blitt en forandring. (linjenr. 14)

En erfaring var at det er andre typer problemstillinger i slekt- og nettverksfosterhjem enn i nøytrale hjem. Et eksempel var rolleendring. Erfaringen var at fosterforeldre, som også er besteforeldre, kunne oppleve rollen som vanskelig. Rollen ble særskilt vanskelig dersom de i tillegg til barnet som bor hos dem har flere barnebarn. Noen fosterforeldre hadde vansker med å sette grenser og ønsket å være like tilgjengelige for alle barn og barnebarn. Fosterforeldre kunne også få en annen rolle enn tidligere overfor flere av medlemmene i slekta.

Vi har gjort oss noen erfaringer med at det er helt andre problemstillinger som oppstår i slektsfosterhjem enn i de nøytrale (...) det handler mye om rolleavklaring, rolleendring, etter de som da blir fosterforeldre får en helt annen rolle overfor for eksempel de biologiske foreldrene, og det kan være andre søsken, og det kan være

tante og onkler, og det kan være andre barn i familien som dette går litt på bekostning av. Og gjerne ikke like stor forståelse for at noen må prioriteres når en velger å gå inn på det å være fosterforeldre. (Anne, linjenr. 74-78)

Informantene mente at fosterhjemmene i slekt og nettverk hadde behov for litt tettere oppfølging enn andre fosterhjem. Informantene hadde erfaringer med at fosterfamilier i slekt og nettverk ikke alltid hadde like stor forståelse for at noen måtte prioriteres bort når familien valgte å bli fosterforeldre. Noen hadde vanskeligheter med å sette grenser og skjerme fosterbarnet. Det var en fare at fosterhjemmet hadde foreldrene i fokus og ikke barna. Spørsmål som ble stilt var for eksempel: Har fosterforeldrene en forståelse for hvorfor barnet ikke kan bo hjemme? Klarer de å stå i rollen som fosterforeldre hvis de ønsker at barnet skal flytte hjem til foreldrene? Anne sa at konflikter i familien kunne også bli vedvarende ved å plassere fosterbarnet i et slektsfosterhjem. Hvis det i utgangspunktet hadde vært mange konflikter i slekten, var det store sjanser for at konflikten fortsatte etter at barnet var plassert. Barnet ble boende i en familie der konfliktnivået kunne vedvare eller øke.

4.2.2 Samarbeid, tillit og lojalitet er av betydning for at barneverntjenesten vurderer plasseringen som god

Informantene hadde fokus på samarbeid, og så på godt samarbeid som en forutsetning for å lykkes. De hadde opplevd at samarbeidet i disse sakene kunne være utfordrende. Erfaringen var likevel at samarbeidet ofte ble bedre etterhvert, når barnet, foreldrene, fosterforeldrene og barneverntjenesten hadde jobbet sammen en stund. Et godt samarbeid mellom alle parter ble sett på som viktig og avgjørende for en vellykket plassering.

De gangene vi har fått til godt samarbeid .. så går det veldig mye bedre, enn de gangene vi har tatt beslutninger alene .. for det komplisert å sette begrensninger (...) og erfaringen er at det blir mer samvær. (Bente, linjenr. 98)

Det var ikke bare samarbeidet mellom fosterforeldre og barneverntjenesten som var viktig. Samarbeidet mellom barneverntjeneste og foreldrene og mellom foreldrene og fosterforeldrene var også avgjørende. Informantene var av og til usikre på hvor fosterforeldrenes lojalitet lå. Hvis lojaliteten lå hos foreldrene til barnet, hadde informantene opplevd at fosterhjemmet hadde gått bak ryggen på dem. Alle informantene hadde erfaringer med at noen foreldre hadde oppsøkt fosterhjemmet utenom avtalt samvær. Hvis fosterforeldrene valgte å ikke informere barnevernet om samvær utenom avtaler, kunne barnevernsansatte oppleve samarbeidet som vanskelig. Hvis foreldrenes kontakt med barnet var svært hyppig, kunne noe av målsettingen med plasseringen bli borte. Barnevernsansatte kunne da også mistenke at annen viktig informasjon fosterforeldrene hadde om barnet ikke ble gitt videre til dem. Samtidig mente informantene at det var helt naturlig å gi mer samvær i slektsplasseringene. De beskrev det som naturlig at både barnet og foreldrene var med på familieburdager, julefeiringer og på hytta i påska. Ifølge informantene var det lettere å innvilge mer samvær der foreldrene hadde gitt barnet «tillatelse» til å bo i fosterhjemmet. De gangene foreldrene satte barnas behov først, var det også lettere å gi mer samvær. Grethe fortalte:

Så er det jo sånn at det er familie, og den jenta må forholde seg til sin familie sånn som den er, med sine utfordringer, resten av livet. Dette er hennes familie og de kommer til å være der også når hun er ferdig med barnevernet. Så får man gjøre det beste ut av det, og prøve heller å veilede familien, hvis det er behov for det. (linjenr. 34)

Informantene mente at både foreldrene, fosterforeldrene og barnevernsarbeideren måtte bruke tid for å finne en form på samarbeidet som fungerte godt. Det kunne være vanskelig for slekta å styre samvær med foreldrene. Informantene sa de brukte god tid for å få til et godt samarbeid mellom foreldre og fosterforeldre. Fikk de til et godt samarbeid, visste de at det ville bli godt for barnet.

4.3 Slekt- og nettverkshjem har et sterkere engasjement enn nøytrale fosterhjem

Informantene påpekte at de opplevde et sterkere engasjement hos slekt- og nettverkshjem, enn hos andre fosterhjem. Uttrykk som «blod er tykkere enn vann», og «det handler om de båndene de har», ble brukt. Disse utsagnene handler om tilknytning og betydningen av kontinuitet. Den tilknytningen og tilhørigheten barnet allerede har til et hjem, er viktig ved en plassering utenfor hjemmet. Det at barnet allerede har en relasjon til familien det er aktuelt å flytte til, vurderes å være avgjørende. Anne uttalte:

For ungene som blir plassert i slekt og nettverk, så har det en stor betydning at de føler at de kommer dit fordi det betyr noe at de er der, de bryr seg om meg, det er derfor jeg er her, de kjenner meg fra før, og det er mer naturlig enn at de er hos noen nøytrale. (linjenr. 74)

Informantene nevnte også at barn som hadde bodd i slekt- og nettverkshjem valgte i større grad å komme tilbake til dette hjemmet etter at de hadde blitt voksne. De valgte å se på slektsfosterhjemmet som sitt hjem også i voksen alder. Barn som vokste opp i nøytrale fosterhjem valgte i større grad å vende tilbake til biologiske foreldre etter de var 18 år, ifølge informantene. Oppvekst i slekt og nettverk betydde ofte at barnet hadde kjent fosterforeldrene gjennom hele oppveksten, og fosterhjemmet representerte barnets livslange relasjon.

Når du bor i slekt og nettverk så vil du alltid ha de, selv når du blir voksen og etter du er kommet så langt at du har flyttet ut, så har de alltid et hjem å komme tilbake til (...)
For selv om jeg ønsker det for de som bor i nøytrale hjem, så ser vi at det ikke nødvendigvis er sånn det virker når ungdommen har flyttet ut og blitt voksne. Du kan gjerne si det, men det er ikke alltid at de føler det naturlig å søke tilbake til det .. sånn at det er noe mer varige bånd. (Anne, linjenr. 114).

Overnevnte utsagn kan forstås på flere måter. Det kan handle om biologi og gener som gjør at barn som har bodd i et nøytralt fosterhjem, vender tilbake til foreldrene når de selv kan

bestemme hvor de vil bo. Det kan forstås som at slektsfosterhjem handler om tilhørighet og for barnet en kjent kulturell kontekst. Barnet har ikke det samme behovet for å flytte tilbake til foreldrene når de selv kan velge hvor de vil bo. Barnet har følt tilhørighet til sitt slekt- eller nettverksfosterhjem. Fosterhjemmet liknet på mange måter på hjemmet de flyttet fra. I tillegg hadde de i utgangspunktet gode relasjoner til slektsfosterforeldrene. Jeg vurderer at tilhørigheten barna har til et slektsfosterhjem kan være stor. Samtidig kan alder ved plassering i et nøytralt fosterhjem og hvor lenge barnet har bodd i dette hjemmet, være avgjørende for om barnet føler mest tilhørighet til fosterhjemmet eller til foreldrene.

Alle informantene beskrev en opplevelse av at det var færre brudd i slekt og nettverkshjem enn i andre fosterhjem. Dette ble blant annet begrunnet med at slektsfosterhjem strekker seg lengre enn andre fosterhjem som i utgangspunktet ikke har kjennskap til barnet. Hege sa: «Slekt- og nettverkshjem er emosjonelt rause og de klarer å stå i flere utfordringer, de har følelser for barnet, følelser for foreldre, familietilhørighet» (linjenr. 138). Dette forstår jeg som at nærhet er mer fremtredende i slektsfosterhjem enn i nøytrale fosterhjem. Ofte har slekt nærhet både til barnet og til barnets foreldre. Det kan handle om en fellesskapsfølelse, og at det å «hjelp sine» er en tydelig verdi for de det gjelder.

Informantene ga uttrykk for at mange familier mobiliserte mye fordi de ikke ville miste et barn i familien. Samtidig kan det også handle om pliktfølelse. Et slikt ansvar eller en forventning om å ta vare på egne, kan komme innenfra den enkelte selv, eller det kan være en forventning fra andre i slekten. Aktuelle slektsfosterforeldre kan si nei til å være fosterhjem. Slekt kan da oppleve at det er deres ansvar dersom barnet må plasseres i et nøytralt hjem, og dermed forsvinner ut av slekten. De kan også føle på redsel for ikke å se barnet i det hele tatt, dersom et nøytralt hjem overtar og barnet har lite samvær med foreldrene. Informantene var opptatt av at det er viktig å utfordre slekt på hva som styrer valgene deres når de ønsker å bli fosterhjem for slekt eller nettverk. Informantene mente at det var viktig å finne ut om det er fordi de ville det, eller fordi de følte de måtte, eller at slekten forventet at de stilte opp. Hvis slekten kun stilte opp på grunn av en pliktfølelse, var noen av informantene bekymret for om fosterforeldrene ville klare å være i oppdraget så lenge det var behov for dem.

Det ble også påpekt at barna oftere kunne slippe en «lojalitetsskvis» dersom de ble plassert i slekt. Plasseringer i slekt og nettverk var ofte med samtykke fra foreldrene. Barnet tillot seg i større grad å falle til ro i fosterhjemmet, siden foreldre hadde godkjent at barnet bodde i dette hjemmet. I et nøytralt fosterhjem, der barnet var plassert mot foreldrenes vilje, kunne barnet slite med å akseptere at det skulle bo i fosterhjemmet. Barnet var kjent med at foreldrene var kritiske til at det bodde i et nøytralt fosterhjem. I kontakten mellom barnet og foreldrene kunne barnet få beskjed om at foreldrene jobbet for å få det hjem igjen. Når foreldrene involverte barnet i konfliktene, jevnlig fremmet sak om tilbakeføring og økt samvær, kunne det føre til ustabilitet for barnet i fosterhjemmet og i ytterste konsekvens fare for brudd. Line sa:

Veldig mange av disse fosterbarna tillater ikke seg selv å ha det greit hos det nye fosterhjemmet, for mamma vil jo ikke at jeg skal bo her og jeg må jo tilbake igjen, og disse rettssakene som surrer og går en gang i året .. så det kan være lettere å si at nei nå bor jeg hos tante og det er greit. De får kanskje en mer roligere oppvekst i forhold til der krigen er hele tiden, og det er jo en fordel. (linjenr. 88)

En utfordring kunne også være at slekt- og nettverksfosterhjem noen ganger holdt ut for lenge. De ville kanskje ikke innrømme hvor vanskelig det var fordi de hadde lovet en nær slektning å ta vare på barnet. Det at fosterforeldrene kjente foreldrene, eller var i slekt med foreldrene, gjorde at det kunne være vanskeligere å si at dette klarer vi ikke.

Alle informantene var opptatt av betydningen av økt fokus på slekt- og nettverks plasseringer. Det ble påpekt at det har vært et skifte hos barnevernsarbeidere i måten å tenke rundt slike plasseringer. Som uttrykt av Grethe:

Jeg tror vi er mer positive nå til å bruke nettverks- og familienettverks plasseringer når det er mulig .. kanskje var vi mer skeptiske før i forhold til tematikken som går på hvorfor disse foreldrene er blitt som de har blitt (...) så har fagkunnskapen skiftet litt og forskning har vist. Vi har tatt til oss kunnskap fra forskningsfeltet i forhold til at det kan være sunt og godt (linjenr. 10).

Grethe påpeker her at det er flere grunner til den økende bruken av slekt- og nettverkshjem. Hun nevner i den anledning at holdningene på kontoret har endret seg. Barnevernsarbeiderne har blitt mindre skeptiske til bruk av slekt og nettverk. Kunnskapen om plassering i slekt og nettverk har blitt større, og mer nyansert enn tidligere. Hun trakk også inn at forskning på feltet har ført til at barnevernsarbeidere har blitt mer positive til å plassere barn i slekt og nettverk. Barne- og familiedepartementet vurderes å ha stor innvirkning på lover og ønskelige føringer i barnevernsfeltet. Barne- og familiedepartementet vurderes å ha lagt stor vekt på den norske og den nordiske forskningen på området.

5 Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg diskutere studiens funn. Funnene drøftes med utgangspunkt i problemstillingen, relevant teori og forskning. Funnene blir oppsummert under tre punkter: (1) Komplekse utfordringer ved vurdering av fosterhjem i slekt og nettverk. Dette handler om de komplekse utfordringene barnevernsansatte står ovenfor når de vurderer fosterhjems plassering i slekt og nettverk. (2) Deretter presenteres forhold ved slekt- og nettverksfosterhjemmene som må vurderes. Det handler om tilknytning, behovet for god oppfølging og færre brudd. (3) Det tredje er kontekstuelle forhold ved barnevernsansatte som virker inn når de vurderer godkjenninger i slekt og nettverk. Det dreier seg om barnevernsansattes tid, holdninger og erfaringer.

5.1 Komplekse utfordringer ved vurdering av fosterhjem i slekt og nettverk

Informantene var enige om at det å flytte et barn i slekt- eller nettverksfosterhjem ofte er kompliserte vurderinger og avgjørelser. De var derfor opptatt av nytten av en grundig godkjenningsprosess. En slik grundighet førte til at beslutningene ble best mulig for det enkelte barn. Tidligere forskning (Holtan, 2002; Linderot, 2006; Thørnblad, 2011) viste imidlertid at godkjenningsprosessen i mange tilfeller var vilkårlig. Dette samstemmer med informantenes opplevelser. De beskrev at de gjør en grundigere godkjenningsprosess nå, enn for noen år siden. De formidlet at de nå likestiller slekt- og nettverksfosterhjem med nøytrale hjem og gjør den samme godkjenningen i begge hjemmene. Det kan være flere grunner til at slekt- og nettverksfosterhjem er gjennom en mer grundig godkjenningsprosess nå enn tidligere. Fokuset på slekt- og nettverks plasseringer fra myndighetenes side vurderes å ha bidratt til større oppmerksomhet på feltet. Det er nedfelt i barnevernloven at slekt og nettverk skal undersøkes. Fylkesnemndene har stort fokus på slekt og nettverk med hensyn til omsorgsovertakelser som behandles i nemnda. Den reelle økningen i antallet slekt- og nettverkshjem har sannsynligvis vært med på å bidra til at godkjenningen av disse hjemmene har blitt ilagt større vekt enn tidligere. Informantenes egen erfaring om at det er nyttig for oppfølgingen av fosterhjemmet å gjøre en grundig godkjenningsprosess, er også sentralt. Samtidig som informantene sier det er viktig å gjøre en grundig godkjenningsprosess, sliter de med liten tid og stor utskifting av barnevernsansatte (se mer under punkt 5.3).

Det er en mengde faktorer som skal vurderes når et barn plasseres utenfor hjemmet. En av faktorene er barnets mening (BK art 12) og foreldrenes syn på plasseringen. Ifølge informantene tiller de barnets mening stor vekt. Det var ikke alltid at foreldrenes mening ble vektlagt i like stor grad. Dette gjaldt i situasjoner der barnevernsarbeideren vurderte at foreldrenes mening måtte vike for barnets beste. Dette kan for eksempel være i de tilfellene hvor barnet har et sterkt ønske om å bo hos slektninger. Det kan også være slekt som ønsker at barnet skal bo hos dem, selv om foreldrene motsetter seg det. Fordelene ved plasseringen vurderes i slike tilfeller (dersom slekten er vurdert som «gode nok») å veie opp for foreldrenes motstand (Otterlei, 2012). Når barnevernet har vurdert alle andre momenter (som for eksempel forståelse hos fosterforeldre for at barnet ikke kan bo hos sine foreldre), skal det legges størst vekt på hva som er best for barnet. Barnets beste er imidlertid et verdiladet og normativt prinsipp (Læret & Skivenes, 2016). Barnets beste betyr at barnevernet er gitt makt til å definere, på vegne av andre, hva som er det beste for barnet. Prinsippet om barnets beste vil være avhengig av en kompleks skjønsmessig vurdering og den barnevernansattes faglige ståsted. Konteksten den barnevernsansatte arbeider i vil også være av betydning. Både de individuelle faktorene ved den profesjonelle og konteksten er vesentlig når barnevernsansatte skal vurdere om det er barnets beste å bo hos slekt eller i et annet fosterhjem. Hva som er barnets beste vil være avhengig av ulike faktorer. Faktorer som blant annet holdninger, verdier, forskning og kunnskap er av betydning for hvilke beslutninger de profesjonelle foretar når de vurderer om et barn må flytte. Godkjenningssprosessen i seg selv er utøvelse av makt fra barneverntjenesten sin side. Dersom ikke barneverntjenesten godkjenner et slektsfosterhjem, blir heller ikke barnet plassert i dette hjemmet. Dette på tross av om barnet og foreldrene selv ønsker det. Informantene beskrev at det var viktig at fosterforeldrene og barneverntjenesten hadde sammenfallende forståelse for hvorfor barnet må plasseres. En måte å forstå dette på er at dette er uttrykk for en positivistisk eller normativ tankegang. Positivismen bygger på tanken om at det er én sannhet (Thomassen, 2006), og i dette tilfelle er det barneverntjenesten som definerer sannheten. Ifølge et sosialkonstruksjonistisk grunnsyn oppstår virkeligheten ved samskaping mellom flere mennesker, for eksempel at virkeligheten blir skapt i dialog mellom barnevernsansatte og fosterforeldre. Barnevernet må ofte ta vanskelige beslutninger. Spørsmålet er om barnevernsansatte oftere enn de gjør i dag, kan handle ut

fra en sosialkonstruksjonistisk forståelse. Hvis barnevernet flytter et barn til et slekt- eller nettverksfosterhjem, som har en annen oppfatning enn barnevernet om hvorfor barnet må flytte ut av hjemmet, kan være et eksempel på at barnevernet kan gi rom for ulike forståelser. Barnevernets rett til å definere hvor barnet skal bo, kan forstås som om de sitter med «sannheten» om hva barnet trenger. Foucault (1999) mente at sannhetene skapes av makt, og videre at institusjoner (fengsel og sykehus, men kan også overføres til barnevernet som institusjon) bruker teknikker for å skape sannheter gjennom måten språket brukes på. Barnevernet er i en posisjon der de har makt til å definere en situasjon. Hva som er sant og riktig for hvert enkelt barn er det barneverntjenesten som avgjør. Barneverntjenesten har derfor langt på vei en definerende makt og kan sies å delvis «eie» sannheten.

Tidspunkt for når barneverntjenesten blir kjent med bekymringsmeldingen kan variere. Noen ganger har foreldrene allerede plassert barnet hos slekt eller i nettverk før barnevernet får kjennskap til saken. Når barnevernsansatte tar del i en families utfordringer på et sent tidspunkt gir det dem en annen kontekst å jobbe ut fra. Ifølge sosialkonstruksjonistisk forståelse blir ny kunnskap skapt i samhandling og gjensidig dialog. Den barnevernansattes forståelse av barnet, foreldene og fosterforeldrene kan med inspirasjon av sosialkonstruksjonistiske ideer forstås å ha betydning for samarbeidet videre (Gergen & Gergen, 2005). Den barnevernsansatte jobber i en kontekst der fosterforeldrene med stor sannsynlighet har mer kunnskap om barnet og barnets historie enn de profesjonelle. Ifølge informantene er det i de tilfellene vanskeligere å ikke godkjenne det bestemte hjemmet. Foreldrene har allerede sagt ifra om hva de mener og barnet har allerede flyttet. Hvis barneverntjenesten likevel underkjenner hjemmet, må barnet gjennom nok en flytting. Et argument som kan tale imot barnets beste, ettersom barnet vil oppleve mer ustabilitet og mindre kontinuitet.

Informantene hevdet at det endel ganger er barnets beste at flyttingen skjer til slekt eller nettverk. Samtidig sa informantene at de uansett er nødt til å lete i slekt og nettverk da Bufetat ikke rekrutterer nok fosterhjem. Departementet har hatt fokus på rekruttering av de «riktige» fosterhjemmene i flere år (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Burgess et al. (2010) viser til at det er en fare for at uegnede fosterhjem i slekt og nettverk blir rekruttert, da det er mangel på ordinære hjem. Dette samsvarer godt med studiens funn. De

barnevernsansatte står derfor i et dilemma når barn skal plasseres. Barnet har kanskje allerede bodd lengre enn ønskelig i beredskapshjem og kan konstruere et narrativ om at det ikke finnes noen som vil ha dem. Informantene sa at de derfor kunne føle seg presset til å godkjenne et alternativ i slekt og nettverk som de i utgangspunktet ikke vurderer som godt nok. Noen informanter opererte i slike tilfeller med midlertidige godkjenninger. Midlertidige godkjenninger er en godkjenning som gjelder for en kort periode, for eksempel fra noen uker og opptil flere mnd. Både barnet, foreldrene og fosterhjemmet var, ifølge informantene, klar over at dette var midlertidig helt fra barnet flyttet inn hos dem. Ulempen ved midlertidige godkjenninger er at barnet må leve over lengre tid i en ofte uforutsigbar situasjon. Fordelen er at barneverntjenesten kan være grundig i sin vurdering. De får bedre tid til å ta en beslutning om hva som er barnets beste. De barnevernsansatte får erfaring med å samarbeide med fosterforeldrene. De får også sett hvordan barnet trives i fosterhjemmet (Backe-Hansen, Kjelsaas, Bruvoll, Ellingsen, Westberg & Guldvik, 2019).

Det har vært en stor satsning nasjonalt for å bruke familieråd som metode for å rekruttere fosterhjem fra slekt og nettverk (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Bruken av familieråd for å finne fosterhjem, bygger på en verdi og holdning om at plassering i slekt og nettverk kan være godt for barnet. Informantene hadde ulike erfaringer med bruk av familieråd. Meningene deres varierte, noen informanter ville benytte familieråd oftere. En informant brukte ikke familieråd for å finne en løsning, men for å få til gode prosesser rundt en plassering. Denne informanten fremhevet at det ikke var behov for å bruke familieråd som metode for å finne fosterhjem. Vedkommende hevdet at for eksempel nettverkskartlegging sammen med familien var viktigere for å finne fosterhjem. Familieråd var derimot en metode for å få familien til å snakke seg imellom og med barnevernet. Formålet med familierådet var å komme til enighet om hva som skulle skje videre. Det kunne for eksempel være samværshyppighet og om noen i slekta kunne bidra med hjelp i forhold til barnet.

Jensen, Strandbu & Thørnblad (2014) fant fem dilemmaer som barnevernsansatte står i når det gjelder familieråd som metode ved fosterhjems plasseringer: (1) Barnet må noen ganger skjermes fra de voksnes krenkende atferd. (2) Barn kan ha forventninger til et familieråd og oppleve å bli skuffet, dersom familierådet ender opp med at det ikke finnes løsninger i

nettverket. (3) Barnet kan oppleve å komme i en lojalitetskonflikt fordi det er flere som ønsker at barnet skal bo hos dem. (4) Barnevernsarbeideren kan oppleve et dilemma mellom fag og demokrati. Familierådet foreslår en løsning på tvers av det barnevernsarbeideren faglig kan stå inne for. (5) Barnevernsansatte opplever tidspress som et dilemma i familieråd. To informanter fortalte at de noen ganger hadde opplevd å bli presset av Bufetat til å bruke familieråd. Informantene fremhevet at de ikke hadde tro på at metoden passet i saker der barneverntjenesten kjente godt til familien, og visste at familien ikke hadde slekt og nettverk som var aktuelt. Manglende tiltro til metoden handlet blant annet om at barnet blir skuffet for at det ikke finnes noen i slekt og nettverket som kan være et fosterhjem for det. Informantene sa at når de hadde arbeidet med familien i lang tid, så vet de om det finnes ressurser i nettverket. Informantene hadde også opplevd at familiemedlemmer følte seg presset av foreldre til å stille opp som fosterhjem.

I alle barnevernssaker kreves det stor grad av samarbeid mellom de ulike partene i en fosterhjemsplassing. I slekt- og nettverksplassing har det som oftest allerede vært samarbeid mellom foreldre og slektsfosterhjemmet før en plassering. Ved en plassering i slekt og nettverk forventes fosterforeldre og foreldre å samarbeide. Samtidig vil foreldre og fosterforeldre få nye roller etter en plassering. Familiemedlemmenes nye rolle kan føre til at samarbeidet blir konfliktfylt (Sundt, 2012). Foreldre og fosterforeldre må også forholde seg til barneverntjenestens rammer på hvor ofte barna skal besøke foreldrene sine. En konsekvens av dette kan være at fosterforeldre (besteforeldre) i mindre grad kan stille opp for egne barn. Fosterforeldrene skal sørge for at bestemmelser i forhold til samvær med foreldre, og eventuelt andre, følges opp. Alle informantene i studien mente at samvær var krevende i slektsplassing. Det stemmer overens med forskning (Farmer 2009; Knudsen & Egelund, 2011; Mehlbye et al., 2011) som viste at samværene i slekt- og nettverksplassing var vanskelige og konfliktfylte mellom foreldrene og fosterforeldrene. Noen informanter mente at det naturligvis ble mer samvær med foreldre i slektsplassing. Andre mente at dersom fosterhjemmet ikke klarte å følge opp de rammene barneverntjenesten satt i forbindelse med samvær, var det en grunn for ikke å godkjenne dem.

Det var enighet blant informantene om at det å flytte et barn i et slekt- og nettverksfosterhjem ofte var kompliserte vurderinger og avgjørelser. Samtidig kunne det å flytte et barn inn i nøytrale fosterhjem være like komplisert. Informantene nevnte at de ofte var i tvil om hva som er barnets beste. Tvilen samstemmer godt med Christiansen og Kojans forskning (2016). De hevder at barnevernet hver dag står overfor vitenskapelig, normativ og menneskelig kompleksitet samt systemkompleksitet. Den vitenskapelige kompleksitet handler om at kunnskap på gruppenivå, ikke kan overføres til å gjelde ett enkelt barn. Både funnene og tidligere forskning (Holtan, 2002; Egelund et al., 2010; Thørnblad, 2011) viser at mange barn har godt av å bli plassert i et slekt- eller nettverksfosterhjem, men det gjelder ikke alle barn. Dette stemmer overens med at informantene syntes det var vanskelige vurderinger. Informantene påpekte også at det var enklere med kortvarige plasseringer i slekt og nettverk. Ifølge Holtan (2002) er dette fordi barnet vil oppleve det som mindre dramatisk dersom det flytter til noen de kjenner. Skal barnet etter kort tid flytte hjem igjen, vil omveltningen i barnets liv ha vært mindre enn ved plassering i et nøytralt hjem. Å gå fra midlertidighet til en plassering som skulle vare over lengre tid, opplevde informantene som vanskeligere. Den normative kompleksiteten handler om rådende verdier og normer i samfunnet. Samfunnets verdier og normer på barnevernfeltet er blant annet uttrykt i barnevernloven. Menneskelig kompleksitet handler om de ansattes kognitive begrensninger og betydningen av det relasjonelle i beslutningsprosessen. Barneverntjenesten må ofte ta raske beslutninger i akutsaker. Dette medfører en fare for å ta feil beslutninger. Informantene påpekte at dersom barna skal hjem til foreldrene, etter kun få dager, var det bedre for barna å bli plassert i slekt enn i et nøytralt beredskapshjem. En kortvarig plassering i slekt eller nettverk, vil sannsynligvis få færre negative konsekvenser for barnet, enn en plassering i et nøytralt fosterhjem. Det relasjonelle i beslutningsprosessen handler om barnevernsarbeiderens ferdigheter og erfaringer (Christiansen & Kojan, 2016). Informantene påpekte at dyktige og erfarne barnevernsarbeidere oftere lyktes med familieråd og oftere klarte å finne løsninger for et barn i slekt og nettverk. Systemkompleksitet handler om organisasjonen som barnevernsarbeideren arbeider innenfor (Christiansen & Kojan, 2016). Alle informantene påpekte stor saksmengde og at de hadde dårlig tid. På grunn av utskiftninger av barnevernsansatte var det vanskelig å ha nok erfaring og kompetanse.

5.2 Forhold ved fosterhjemmene – biologi og bånd er vesentlig for plassering i slekt og nettverk

Ifølge informantene var biologi og bånd vesentlige momenter for at det i mange tilfeller var positivt å plassere barnet hos slekt eller nettverk. Dette vurderes å handle om tilknytning mellom barnet og fosterforeldrene. Den relasjonen som i utgangspunktet eksisterer mellom barnet og dens slekt eller nettverk, kan kompensere for andre kvaliteter som blir ansett som viktige ved godkjenning av nøytrale hjem (for eksempel god økonomi, god helse og et ekstra soverom). Tilknytning og relasjon er viktig for at et barn skal oppleve kontinuitet (Bowlby, 1990). Samtidig må kvaliteten på relasjonen vurderes. Det er ikke selvfølgelig at relasjonen er god selv om barn i fosterhjem og fosterforeldre er i slekt. Hvordan barnet opplever relasjonen til slektsfosterforeldre og hvordan slektsfosterforeldre opplever relasjonen til barnet som bor i fosterhjem, blir avgjørende for barnevernsansatte som vurderer kontakten mellom dem. Ifølge Bowlby (1990) er det å ha gode og nære tilknytningspersoner viktig for barnets utvikling og måten barnet ser på seg selv. Det er mulig å ha flere tilknytningspersoner, og nye gode relasjonserfaringer vil være med å reparere tidligere utrygg tilknytning (Brandtzæg et al., 2011). Hvis barnet kan flytte til nære personer i slekt eller nettverk som de allerede kjenner og har en god og trygg tilknytning til, slipper barnet å starte helt på nytt med å bygge tilknytningen. Samtidig er det fullt mulig å bygge ny tilknytning til noen barnet i utgangspunktet ikke kjenner, det tar bare lengre tid (Bunkholt, 2017). Noen informanter brukte tilknytningsintervju når de skulle godkjenne fosterhjemmet. Et tilknytningsintervju eller Adultment Attachment Interview (AAI) er et intervju der en voksen blir intervjuet om sine erfaringer i barndommen, og hvordan disse erfaringene har påvirket din personlighet som voksen (George, Kaplan & Main, 1985). At fosterforeldrene selv har en trygg tilknytning vurderes som hjelpsomt for barn med utrygg tilknytning. Fosterforeldre med trygg tilknytning fremmer tillit og trygghet hos barnet. Fosterforeldrene har større mulighet for å se barnets behov for trygghet og trøst, selv om det viser unnnvikende og avvissende atferd (Anke, 2007). NOU 2012: 5 er tydelig på at tilknytning er et avgjørende moment i vurderingen av barnets beste. NOU 2016:16 mener tilknytning er et av mange momenter ved en avgjørelse om hva som er barnets beste. Hvordan momentene vektlegges vil ha innvirkning på den vurderingen som gjøres og hvilken beslutning som tas av den barnevernsansatte. Barnevernloven (§ 4-15) legger vekt på blant annet kulturell

tilknytning og kontinuitet i omsorgen for et barn som plasseres i fosterhjem. En påstand er at slektsfosterhjem har mulighet til å gi barnet større kontinuitet i omsorgen. Et argument som underbygger påstanden er at slektsfosterhjem i større grad kan tilby barnet kontakt med andre medlemmer av slekten, enn det nøytrale hjem kan. Egelund et al. (2010) hevder at barn i slektsfosterhjem opplever en sammenheng i sosiale relasjoner. Med sammenheng mener forskerne at barna opplevde seg mer integrert i familien enn det de barna som bodde i nøytrale fosterhjem gav uttrykk for. Barna hadde oftere fortsatt på samme skole og beholdt mange av de samme vennene. De fikk også i større grad opprettholde kontakt med besteforeldre, tanter, onkler og søskenbarn. Dette samsvarer med det informantene fortalte. Ifølge informantene var det viktig for barna at de kom til noen som brydde seg om dem og som kjente dem fra før. De fikk treffe tanter, onkler og søskenbarn i familieselskap, julefeiring og på hytta. Barna fikk beholde mange av familierelasjonene som de har i utgangspunktet. Når barnet kommer til noen kjenner barnets historie, vil barnet sannsynligvis etter kort tid, føle seg som en del av familien. Barn som har vokst opp i slektsfosterhjem ser i større grad på sin familie og oppvekst som normal, sammenliknet med barn som vokser opp i nøytrale fosterhjem (Egelund et al., 2010; Burgess et al., 2010). Dette vil igjen innvirke på barnets identitet og barnets narrativer om seg selv (Ulvik, 2007).

Tidligere forskning (Holtan, 2002; Broad 2007; Farmer 2009a; Knudsen 2009; Mehlbye et al., 2011) viser at slektsfosterhjem ofte har fått en dårligere oppfølging enn nøytrale hjem. Informantene påpekte at det var særdeles viktig at slektsfosterhjemmene får en tett og god oppfølging. Barnevernsansatte sa de fulgte opp flere slektsfosterhjem nå enn tidligere, og hadde mere erfaring med plasseringer i slekt og nettverk. Erfaringene som informantene hadde gjort seg tyder også på at slektsfosterhjemmene trenger ekstra oppfølging, og dette behovet også bekreftes av fosterhjemmene selv (Sundt, 2012; Backe-Hansen et al., 2019). Slektsfosterforeldrene kan av og til være i et dilemma med tanke på om de skal være lojale mot barneverntjenesten eller mot barnets biologiske foreldre. Dette handler om at systemet innad i en familie eller slekt, endrer seg når det kommer en ny part inn i systemet (Jensen, 2009). Den nye parten, i dette tilfellet barneverntjenesten, kan bidra med råd og veiledning, men setter samtidig begrensninger for samspillet innad i familien. Makten som barnevernet utøver påvirker familiesystemet. For å prøve og oppnå homeostase vil derfor familier for

eksempel kjempe mot barneverntjenesten for raskest mulig å oppnå et system de er kjent med og ønsker seg (Jensen, 2009).

Det kom frem i analysen av datamaterialet at barn i slekt og nettverk slipper en lojalitetsskvis. Årsaken til det er at mange barn i slekt og nettverk er plassert på en frivillig paragraf. En frivillig paragraf betyr at foreldrene har samtykket til at barnet kan fosterhjemsplaseres hos en konkret familie (bvl § 4-4, 6.ledd). Barn som bor i fosterhjem foreldrene har godkjent, kan slå seg mer til ro i fosterhjemmet (Bunkholdt, 2017). Dersom barnet samtidig bor hos noen de kjenner, vurderte informantene at dette kan være godt for barnet. På den andre siden, selv om foreldrene har godkjent plassering i slekt og nettverk, kan barnet likevel være i en lojalitetsskvis. Barnet kan oppleve at de ikke har det trygt og godt i et slekt- eller nettverkshjem. Det kan være vanskelig for et barn å si til foreldre og barnevernsansatte at her har jeg det ikke bra (Mehlbye et al., 2011). Konsekvensen hvis barnet tør å meddele dette, kan være at barneverntjenesten flytter barnet til et nøytralt fosterhjem. For barnet, og for de profesjonelle, er det et vanskelig dilemma siden det ikke vet om det blir bedre eller dårligere for barnet å flytte til et nøytralt hjem.

Barnevernets praksis har endret seg. Før var plassering i institusjon et mer selvfølgelig valg. Dette gjaldt særskilt ungdommer. I dag er det langt mer ønskelig at barn skal vokse opp i såkalte «vanlige» familier. Barn som vokser opp i fosterhjem ønsker en så normal hverdag som mulig og vil ikke å skille seg ut (Holtan, 2002; Burgess et al., 2010; Egelund et al., 2010; Thørnblad, 2011). Å vokse opp hos en tante kan for barnet oppleves som mindre stigmatiserende enn å vokse opp i et nøytralt fosterhjem. Når barn ikke kan bo hos sine biologiske foreldre, er det naturlig å undersøke om barnet kan bo hos noen i familien. Plassering i slekt handler om en utvidelse av det biologiske prinsipp (NOU 2012:5). Det biologiske prinsipp er en verdi både i barnevernloven og i vårt samfunn. I tillegg har også medvirkningsperspektivet fått god plass innenfor barnevernsfeltet. Barn og foreldre har medbestemmelser i de avgjørelser som gjelder dem selv. Dette stemmer godt med funnene i studien. Barna blir hørt og har stor innflytelse med tanke på å flytte til slekt og nettverk. Foreldrene har stor innflytelse, men barnevernsansatte flyttet av og til et barn til et slekt- eller nettverkshjem mot foreldrenes vilje.

Informantene ga uttrykk for at det var færre brudd i slekt- og nettverkshjem. Dette stemmer også med deler av forskningen. Holtan (2002), Egelund et al., (2010) og Thørnblad (2011) viste til færre brudd i slektsfosterhjem, mens Farmer (2009a) og Thørnblad (2011) viste til at barnets alder var av betydning for slektsplasseringenes stabilitet. Når barnet var eldre enn 10 år ved plassering, var det oftere brudd i slektsplasseringene enn ved andre plasseringer (Farmer 2009a). Lutman, et al., (2009) fant at dersom barnet ble plassert i slekt før det var fem år, var plasseringene mer stabile i slektsfosterhjem, mens for barn som ble plassert i alderen fem til tolv år var situasjonen motsatt. Lutman et al. (2009) og Farmer (2009a, 2009b, 2009c) fant ikke ut at det var grunnlag for å hevde at slektsplasseringer er mer stabile enn nøytrale plasseringer. Ifølge Farmer (2009c) føler slekten til fosterbarnet ofte en sterk forpliktelse til fosterbarnet. Dette stemmer overens med mine funn. Informantene fortalte at mange familier mobiliserte mye fordi de ikke ville miste et barn i familien. Egelund et al. (2010) hevder at barna opplever kontinuitet fordi fosterforeldrene kjenner bakgrunnen deres. Én forklaring på færre brudd i slektsfosterhjem, kan også være at det er de barna med minst problembelastning som blir plassert i slekt og nettverk (Knudsen, 2009). Spørsmålet for barneverntjenesten er hva som er barnets beste. Mange brudd i relasjonene er ikke godt for et barn, men det er heller ikke godt å være i et hjem som ikke har forutsetningene for å ta godt vare på det. Mitt inntrykk er at informantene hovedsakelig handler ut fra troen på at slekt- og nettverksplasseringer er mer stabile enn plasseringer i nøytrale hjem. Flere nordiske forskningsartikler (Holtan, 2002; Knudsen & Egelund, 2011; Thørnblad, 2011) påpeker dette, noe som også underbygger informantene og barneverntjenestens fokus på relevant forskning.

5.3 Kontekstuelle forhold hos barnevernsansatte - tid, holdninger og erfaringer

Informantene ga uttrykk for at de arbeidet under et stort tidspress. Dersom barnevernsansatte har bedre tid, ville det sannsynligvis vært plassert flere barn i slekt og nettverk, hevdet en av informantene. Det er ofte krevende å finne fosterhjem i slekt og nettverk. I tillegg er det et omfattende arbeid å undersøke og vurdere aktuelle familier. Barnet kan ha nær slekt som bor i en annen landsdel. Det er tidkrevende for barnevernsansatte dersom de skal gjøre gode undersøkelser i et geografisk distrikt langt

borte fra der de jobber. Det tar også ekstra tid dersom de skal lete, ikke bare i slekta, men i barnets og foreldrenes nettverk. Det kom frem i funnene at mange barnevernsansatte har blitt gode på å lete etter alternativer i slekt, men har et forbedringspotensiale med tanke på å søke i barnets og foreldrenes nettverk. Når barnevernsansatte har funnet potensielle fosterhjem som kan undersøkes, er godkjenningssprosessene også tidkrevende og komplekse. For eksempel kan det være flere potensielle hjem som skal sjekkes ut. Forskning (Mehlbye et al., 2011) har også vist at plasseringer i slekt og nettverk er mer tidkrevende plasseringer for den barnevernsansatte. Dette samsvarer med funnene som sier at slektplasseringer krever mer, og det er viktig at den barnevernsansatte følger fosterfamilien tett opp. Plasseringene er mer sammensatt og det er flere personer den barnevernsansatte skal samarbeide med. Den barnevernsansatte har også flere hensyn å ta i forhold til barnet.

Barnevernet har blitt gitt stort fokus i media (Birkeland, 2019) og politisk (Statens Helsetilsyn, 2019). Barnevernsansatte har en svært krevende jobb og har få ansatte i forhold til saksmengde. De barnevernsansatte har også fått kritikk for at de er for dårlige til å dokumentere det de gjør (Christiansen et al., 2019). De barnevernsansatte får heller ikke nok oppfølging av ledere eller kollegaer med erfaring (Ofte Dahl & Topdahl, 2019). Noen barneverntjenester er svært sårbare med tanke på sykemeldinger og utskifting av personale (Christiansen & Kojan, 2016). Med for få ansatte er faren stor for at de som jobber blir utslitte. Sykemeldinger og utskiftninger av barnevernsansatte fører til at beslutningsprosessene tar lengre tid. Kvaliteten på arbeidet og vurderingene som gjøres blir også påvirket av skifte av barnevernsansatte. Hvis tid er en forutsetning for at det blir flere plasseringer i slekt og nettverk, så er færre saker per barnevernsarbeider en forutsetning. Tidkrevende og komplekse oppgaver og stor utskifting av barnevernsansatte handler igjen om systemkompleksitet i organisasjonen (Christiansen & Kojan, 2016). Studien har pekt på at det er vesentlig med erfarne barnevernsarbeidere for å få til plasseringer i slekt og nettverk.

Hvilke holdninger de barnevernsansatte har til slekt og nettverk vurderes også å være avgjørende for hvor barn i fosterhjem blir plassert. Funnene tyder på at det er ulike holdninger mellom ansatte i flere barneverntjenester med tanke på plasseringer i slekt og nettverk. Hvordan de barnevernsansatte forstår fenomenet slekt- og nettverkshjem, vil ha

betydning for hvilke tanker og handlinger de profesjonelle utfører (Jensen, 2009). Våre holdninger formes også av blant annet familie, venner, media og av politisk innflytelse. Vi påvirker selv våre nære relasjoner og vi lar oss påvirke. Flere av informantene fortalte at mange av slektsfosterhjemmene ikke ville kommet inn på et ordinært Pride kurs.

Informantene mente at for flere av slektsfosterhjemmene, ville Bufetat ha vurdert at kriteriene ikke var tilstede for at de kunne bli et nøytralt fosterhjem. Sundt (2012) viser til at slektsfosterforeldrene selv ikke ville vurdert å være fosterhjem for et barn de ikke kjenner.

I tillegg til tid og holdninger er også barnevernsarbeidernes erfaringer en viktig faktor. I funnene kom det frem at desto mer erfaring de barnevernsansatte hadde, mer muligheter hadde de til å undersøke potensielle fosterhjem i slekt og nettverk. Dette gjaldt først og fremst i de saker der foreldrene ikke ser, eller ikke vil oppgi at de har ressurser i slekt og nettverk. I tillegg til erfaringer med å finne alternative fosterhjem i nettverket, handlet erfaringene også om den kompetansen barnevernsansatte tilegner seg når de fulgte opp slekt- og nettverksfosterhjem. De barnevernsansattes kompetanse vurderes å handle om blant annet kommunikasjon, relasjon, holdninger og faglig bakgrunn. God kommunikasjon og god relasjon mellom barnevernsarbeideren, foreldre, barn og fosterforeldre gir mer vellykkede plasseringer. Det blir en sirkulær prosess der alle påvirker og blir påvirket (Bateson, 2005). Tett oppfølging av fosterhjemmet blir et vesentlig moment for å unngå brudd. På bakgrunn av dette perspektivet har den barnevernsansattes erfaring stor betydning for plasseringer i slekt og nettverk. Informantene mente at oppfølgingen av slekt- og nettverkshjem var bedre nå enn for noen år siden. Tett og god oppfølging ble sett på som avgjørende for at plasseringen ble vellykket.

Kunnskap om plassering i slekt- og nettverksfosterhjem vurderes å spille en rolle. Det ble presisert av informantene at de har blitt inspirert av den relevante forskningen de er blitt gjort kjent med. Fagkunnskap og forskning var noe informanter trakk frem at de måtte sette seg inn i selv på egen hånd. Det var liten tid i arbeidstiden til å lese relevant litteratur. Den kunnskapen de tilegner seg i tillegg til erfaringen de får via arbeidet, kan sees på som «en forskjell som gjør en forskjell». Bateson (1972) påpekte at vår forståelsesramme er avhengig av erfaringer, kunnskap og kultur. Både tiden de profesjonelle har til rådighet, holdninger, erfaringer og kunnskap påvirker hverandre gjensidig.

6 Avsluttende kommentarer

I dette delen presenteres implikasjoner for praksis og forskning, studiens mulige svakheter samt avsluttende kommentarer.

6.1 Implikasjoner for praksis

Denne studien har belyst noen av de mange komplekse vurderingene som ligger til grunn for plasseringer i slekt og nettverk. Det er tidkrevende å lete etter hjem i slekt og nettverk samt vurdere hjemmene. På grunn av tidspress kan barneverntjenesten være forhindret fra å foreta gode nok undersøkelser. Funnene viser i den anledning at dersom barnevernsansatte hadde hatt bedre tid, ville flere barn som trenger et fosterhjem kunne blitt plassert i slekt og nettverk. Studien viser også at mer erfaring de barnevernsansatte har, desto flere plasseringer forekommer i slekt og nettverk. Det er også kommet frem at det plasseres barn i slekt og nettverk fordi Bufetat, ifølge informantene, ikke har nok hjem og ikke alltid gode nok hjem å tilby barna som har behov for fosterhjem.

Hasteflyttinger og midlertidige plasseringer var, ifølge informantene, spesielt godt egnet for plassering i slekt og nettverk. Slegt og nettverk er imidlertid ikke alltid en god løsning for barnet i et langtidsperspektiv. Samtidig kan det være vanskelig å flytte et barn som bor i slekt- eller nettverkshjem. Slegt- og nettverkshjem har behov for tett oppfølging fra barneverntjenesten for at plasseringen skal bli vellykket.

Studien viser også at det blir mere samvær mellom barn og foreldre i slekt og nettverks plasseringene, enn ved plasseringer i nøytrale hjem. Ifølge informantene har slekt- og nettverkshjem et sterkere engasjement for barnet enn det nøytrale hjem har. Slegt- og nettverkshjem kan på grunn av båndene til barnet og foreldrene ha vanskelig for å innrømme at «oppdraget» kan bli for krevende. Noe som igjen kan føre til at barnet blir boende for lenge, med det resultat at den omsorgen fosterhjemmet gir ikke er god nok for barnet.

6.2 Implikasjoner for forskning

Under arbeidet med denne studien har jeg reflektert over fire nye tema som jeg synes det hadde vært interessant å undersøke videre. (1) Det ene er hvordan fosterforeldre i slekt og nettverk opplever den vurderingen og godkjenningsprosessen barneverntjenesten utfører. (2) Videre i hvilken grad de opplever at oppfølgingen og veiledningen fra barneverntjenesten er hjelpsom. (3) Barn vil oppleve det å bo i fosterhjem hos slekt svært ulikt. Det hadde vært interessant å intervju barn som har vokst opp i fosterhjem om deres opplevelser rundt prosessen når barneverntjenesten skal finne ut hvor de skal bo. Har barnet hatt en opplevelse av at de har medvirket i prosessen, og på hvilken måte, ville vært interessant å få mer kunnskap om. (4) Det hadde også vært nyttig for barneverntjenesten å intervju foreldre som har barna plassert i fosterhjem. Hvordan de har opplevd godkjenningsprosessen og samarbeidet med barneverntjenesten da barnet deres skulle plasseres.

6.3 Mulige svakheter ved studien

I denne delen vil jeg kort oppsummere det som er mulige svakheter ved denne studien. Da jeg henvendte meg til ulike barnevernkontor for å finne informanter, henvendte jeg meg til lederen/avdelingslederen for barnevernkontoret. Det er mulig at lederne da spurte ansatte som de visste hadde mest erfaring med tanke på slekt- og nettverks plasseringer. Hadde jeg fått tak i andre informanter, kunne det kommet frem andre funn.

En annen svakhet ved studien er at egne meninger og egen forforståelse kan være et hinder i intervjuene og i tolkningen av dataene jeg har samlet inn. Jeg har prøvd å være bevisst på hvilke holdninger jeg selv har og hvordan jeg har møtt informantene. Jeg ser i ettertid at jeg kunne ha gått mer i dybden og stilt flere spørsmål rundt enkelte temaer. For eksempel hva det er som gjør overgangen fra en midlertidig til en langvarig plassering vanskelig. I flere av intervjuene spurte jeg informantene helt mot slutten av intervjuet om det var noe de ønsket å vite om meg. Jeg ser i ettertid at det hadde vært bedre å stille dette spørsmålet tidlig i samtalen. Informantene hadde da kanskje fått informasjon om meg som de satt og tenkte på under intervjuet.

En tredje svakhet er at jeg ikke har presentert funnene mine for informantene. Jeg tror imidlertid at alle informantene vil kjenne seg igjen i hovedfunnene, da jeg i alle steg av analysen har forholdt meg «tekstnær». Det vil si at alle funn i oppgaven underbygges med sitat fra informantene. Det er likevel uunngåelig at informantene på enkelte punkter hadde ulikt syn. For eksempel var dette tydelig da fire av informantene sa at de senker terskelen for hva som er godt nok, når de godkjenner fosterhjem i slekt og nettverk. En informant hevdet at hos dem hevet de terskelen for hva som er godt nok i godkjenningsprosessen. Det kan derfor være at ikke alle informantene vil kjenne seg igjen i alt. Studiens hermeneutiske fokus gir likevel forskeren mulighet til å fortolke informantenes utsagn.

Studien hadde fem informanter, noe som vurderes å være relativt få. Innen IPA og kvalitativ forskning er imidlertid ikke generalisering et mål. Derimot søkte jeg heller fenomenologiske beskrivelser av et avgrenset fenomen, i dette tilfellet plasseringer i slekt og nettverk.

6.4 Avsluttende kommentarer

Slektsfosterhjem er et komplekst begrep som kan forstås på en rekke ulike måter (Holtan, et al., 2020). I et historisk perspektiv har barn i mange generasjoner vokst opp hos slekt når foreldrene av ulike grunner ikke har kunnet ta vare på dem. I et barnevernsperspektiv har slektsfosterhjem blitt sett på som et barnevernstiltak, et offentlig tiltak med de godkjenninger og rammebetingelser som følger med.

Slekt- og nettverksfosterhjem er i mange forskningsartikler (se for eksempel Farmer 2009; Lutman et al., 2009; Knudsen & Egelund, 2011) blitt sammenlignet med nøytrale fosterhjem. Forskere har sett på effekter av slektsfosterhjem sammenlignet med nøytrale fosterhjem. De har vært opptatt av blant annet om det er flere eller færre brudd i slektsfosterhjem, om de har flere eller mindre sosioøkonomiske vansker, samværshyppighet, opplevelsen av å bli stigmatisert og samarbeid med biologiske foreldre. Holtan et al. (2020) har vært opptatt av om det er riktig å se på slektsfosterhjem som et barnevernstiltak. De har hatt et sosiologisk blikk på begrepet slektsfosterhjem og kaller det «oppvekst i slekt». Forfatterne mener at

dersom vi bruker det sosiologiske blikket, så er dette en av mange familieformer som finnes. De legger også vekt på at barna i slektsfosterhjem kjenner på normalitet ved en slik oppvekst.

Begrepet slektsfosterhjem er en sosial konstruksjon (Gergen & Gergen, 2005). Omformulerer vi begrepet til oppvekst i slekt gir begrepet assosiasjoner til en type familie sammenliknet med at vi har en rekke ulike familietyper (som for eksempel eneforsørgere, stefamilier, samboende familier, samkjønnede familier) i vårt samfunn. Skal tante kalles fostermor eller skal hun fortsatt tiltales som tante. Flere av informantene nevnte at det ikke alltid er mulig å sammenlikne slektsfosterhjem med nøytrale fosterhjem. Dette fordi en plassering i slekt og nettverk fører til en rolleendring for foreldre og fosterforeldre, fosterhjemmet har andre oppfølgingsbehov og det er andre følelser involvert. Terskelen i godkjenningsprosessen ble senket, fordi det var en verdi å bo «hos sine». Det ble også påpekt at det er en annen fosterhjemsomsorg, men der det ble vurdert at totalen er det beste for barnet.

Litteraturliste

- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., Wall, S.N. (2015). *Patterns of attachment. A psychological study of the strange situation*. Routledge. Taylor & Francis Group
- Andersen, S.H. & Fallesen, P. (2015). *Family matters? The effect of kinship care on foster care disruption rates*. Child Abuse & Neglect. Volume 2,
<http://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.06.005>
- Anderson, H. (2003). *Samtal, språk och möjligheter*. Stockholm: Bokförlaget Mareld.
- Anke, T. (2007). *Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv*. Tidsskrift for Norsk Psykologiforening. 2007/10
- Backe-Hansen, E., Egelund, T., & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*. Oslo. Nova
- Backe-Hansen, E., Kjelsaas, I., Bruvoll, A., Ellingsen, D., Westberg, N.B. & Guldvik, M.K. (2019). *Oppfølging av fosterhjem og fosterbarn*. Menon – publikasjon nr 112/2019.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *Endringer i barnevernloven*. Prop 106 L (2012-2013). Oslo: Regjeringen Stoltenberg II. <https://regjeringen.no>prop.-106-l-20122013>
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2016). *Trygghet og omsorg – Fosterhjem til barns beste*. Meld.St. 17 (2015-2016). Oslo: Regjeringen Solberg: <https://www.regjeringen.no>meld.17-20152016>
- Barne- og familiedepartementet. (2017). *Endring i barnevernloven mv. (bedre rettsikkerhet for barn og foreldre)*. Prop 169 L (2016-2017). Oslo: Regjeringen Solberg. <https://www.regjeringen.no>dokumenter>prop.-169-l-20162017>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2019). Høring – forslag ny barnevernslov (2019).
Regjeringen Solberg. <https://www.regjeringen.no/dokumenter/horing--forslag> til ny
barnevernslov

Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra
<https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>

Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind. Collected Essays in Anthropology, Evolution
and Epistemology*. Chicago, IL: University of Chicago Press

Bateson, G. (1979). *Mind and nature*. Chicago, IL: University of Chicago Press

Bateson, G. (2005). *Mentale systemers økologi. Skridt i en utvikling*. Akademisk Forlag 2005.

Bateson, G., Jackson, D.D., Haley, J., & Weakland, J. (1956). *Toward a theory of
schizophrenia*. Behavioral Science, 1(4), 251-254.
<https://doi.org/10.1002/bs.3830010402>

Birkeland, V.B. (2019, 5. sept). *Tilliten til barnevernet er tvingende nødvendig*. Hentet fra
<https://www.dagbladet.no>

Bjørge, E. (2009). *Michel Foucaults bidrag til forståelsen av «makt»*. Jussens venner 2009, Nr 5

Bowlby, J., (1983). *Attachment*. Attachment and Loss Series, Volum 1, Basic Books

Bowlby, J., (1990). *A Secure Base. Parent-Child Attachment and Healthy Human
Development*. Basic Books

Brandtzæg, I., Smith, L., & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparatorer, tilknytning og
behandling*. Bergen: Fagbokforlaget

- Bretherton, I. & Munnholland, K.A (2008). *Internal Working Models in Attachment Relationships: Elaborating a central construct in attachment theory*. I Cassidy, J., Shower, P.R. Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Application New York: Guilford Press, s. 102-127.
- Broad, B. (2007). *Kinship care: What works? Who cares?* Social Work & Social Sciences Review, Vol 13 (1), pp59-74. <https://doi:10.1921/19629>
- Brynildsrud, K. (2016). *Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernloven? Noen betraktninger i kjølevannet av NOU 2012:5 og Prop 106 L (2012-2013)*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål. Vol 14. 03/2016.
<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2016-03-03>
- Bufdir.no/Statistikk og analyse/Barnevernsstatistikk/Barn og unge som får hjelp fra barnevernet/Barn og unge som bor i fosterhjem eller institusjon
- Bunkholt, V. (2012). *Om kompetanse, tilknytning og det biologiske prinsipp*, Fosterhjemskontakt 2012, Nr. 3
- Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. Gyldendal akademisk forlag.
- Burgess, C., Rossvoll, F., Wallace, B. & Daniel, B. (2010). *It's just like another home, just another family, so it's nae different' Children's voices in kinship care: a research study about the experience of children in kinship care in Scotland*. Child & Family Social Work Volume 15 (3): 297-306, <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.0061.x>
- Christiansen, Ø & Kojan, B.H. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Universitetsforlaget

Christiansen, Ø., Havnen, K.J.S., Iversen, A.C., Fylkesnes, M.K., Lauritzen, C., Nygård, R.H., & Vis, S.A. (2019) *Barnevernets undersøkelsesarbeid – delrapport 4 – fra bekymring til beslutning*. NTNU Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – psykisk helse og barnevern

Clifford, G., Fauske, H., Lichtwarck, W., & Marthinsen, E. (2015). *Minst hjelp til de som trenger det mest? Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet»*. NF rapport nr 6/2015. Nordlandsforskning

Dahl, Ø. (2019). *Makt og avmakt*. Nasjonal Digital læringsarena.

<https://ndla.no/subjects/subject:18/topic:1:194233/topic:1:78246/resource:1:78354>

Dallos, R. & Vetere, A. (2005). *Researching Psychotherapy and Counselling*. England: Open University Press.

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). Hentet fra

<https://regjeringen.no>dokumenter>den-europeiske-menneskerettighetskonvensjon>

Egelund, T., Jakobsen, T.B. & Steen, L. (2010). *Det er jo min familie! Beretninger fra barn og unge i slægstpleije*. København. SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd. 10:34

Farmers, E. & Moyers, S. (2008). *Kinship care: Fostering effective family and friends placement*. London, Jessica Kingsley Publishers

Farmer, E. (2009 a). *Making kinship work*. *Adoption & Fostering*, 33, 15-27.

<https://doi.org/10.1177/030857590903300303>

Farmer, E. (2009 b). *Placement stability in kinship care*. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 4, (2), 154-160. <https://doi.org/10.1080/17450120902887871>

Farmer, E. (2009 c). *How do placement in kinship care compare with those in non-kin foster care; placement patterns, progress and outcomes?* Child and Family Social Work, Volume 14, Issue 3, 331-342. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00600.x>

Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock Publications

Foucault, M. (1999). *Overvåkning og straff – det moderne fengsles historie*. Gyldendal

Foucault, M. (2000). *Galskapens historie*. 2. utg. Oslo: De norske bokklubbene

FNs barnekonvensjon, jfr. Lov om menneskerettigheter, LOV-1999-05-21-30

Forskrift om fosterhjem (2004), FOR -2014-01-24-52. Hentet fra

<https://lovdata.nor/forskrift/2014-01-24-52>

Frøyland, L. (2017). *Systemisk samtale. Psykososialt samarbeid med barn, voksne og foreldre*. Fagbokforlaget.

Gadamer, H.G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutisk*. Pax Forlag

George, C., Kaplan, N. & Main, M. (1985.) *The Adult Attachment Interview*. Unpublished manuscript. <https://doi.org/10.1037/t02879-000>

Gergen, K. og Gergen, M. (2005). *Social konstruksjon ind i samtalen*. Århus: Dansk psykologisk forlag

Glavin, K. & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis : til beste for barn og unge i kommune- Norge*. Oslo. Kommuneforlaget

Haaland, Berit Hognestad (2014), *Kunnskapsgrunnlaget for rekruttering i slekt og nettverk*. Bufdir.no

Holtan, Amy (2002), *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. Doktoravhandling. Universitetet i Tromsø

Holtan, A., Thørnblad, R., Skoglund, J., (2020). *Slektsfosterhjem mellom barnevern og familie*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Husby, I.S.D. (2019). *Samarbeid med barn. En utforskende analyse av samarbeidspraksiser med barn i barneverntjenesten med vekt på barns perspektiver*. Doctoral thesis.
<http://hdl.handle.net/11250/2607017>

Jensen, P (2009). *Ansikt til ansikt*. Gyldendal Akademisk

Jensen, T., Strandbu, A. & Thørnblad, R. (2014). *Saksbehandlers dilemmaer – utfordringer vedrørende barns deltakelse i familieråd om fosterhjem*. Fontene forskning 1/2014.

Johannessen, A., Tufte, P. A & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskaplig metode*. Oslo : Abstrakt Forlag.

Knudsen, L. (2009). *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i tradisjonell familiepleje*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 09:26

Knudsen, L. & Egelund, T. (2011). *Effekter af slægstpleje. Slægtsanbragtes børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. København. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. 11:20

Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk. Om å forstå og fortolke*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Kvale, S. & Brinkman, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- Kvello, Ø., (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*.
Universitetsforlaget
- Langdrigde, D.(2006). *Psykologisk forskningsmetode. En innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger*. Tapir Akademisk Forlag
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskrift Norges Barnevern* 2017 (2), 126-138.
<http://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-05>
- Linderot, S. (2006). *Att placere eler inte placera i släktinghem, det är frågan. En studie kring familjehemsplaceringar – lagstiftning, attityder och handläggning inom socialtjänsten*.
Lund University
- Lundmo, K., (2010). *Hvilken foreldretype er du?*. Artikkel hentet fra <https://familieverden.no>
- Lutman, E., Hunt, J. & Waterhouse, S. (2009). *Placement stability for children in kinship care: A long-term follow-up of children placed in kinship care through care proceedings*.
London: British Association for Adoption and Fostering. Volume 33, Issue 3, 28-39.
<https://doi.org/10.1177/030857590903300304>
- Læret, M. & Skivenes, O.K. (2016). *Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger*. I Ø. Christiansen & B.H. Kojan (red) *Beslutninger i barnevernet* (s.34-47).
Universitetsforlaget
- Mehlbye, J., Bonfils, I.S. & Andersen, K.R. (2011). *Netværksanbringelser. Praksis og erfaringer i de tre nordiske lande*. AKF Rapport.
- Moldestad, B. (1996). *Egne barn – andres unger?* En undersøkelse om sosialarbeideres mening om fosterbarns familie som plasseringssted. Hovedoppgave program for sosialt arbeid. Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet Trondheim

- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge: Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- NOU 2016: 16. *Ny barnevernslov - Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2017:8. *Særdomstoler på nye områder? – Vurdering av ny domstolsordning – for foreldretvister, barnevernsaker og utlendingssaker*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet
- NOU 2018:18. *Trygge rammer for fosterhjem*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Oftedal, C. & Topdahl, R.C. (2019, 1, febr). *Raser mot barnevernet: De følger ikke opp sine ansatte*. Hentet fra <https://nrk.no/rogaland>
- Otterlei, M.T.,(2012) *God praksis – refleksjoner fra en kommunal barneverntjeneste*. Artikkel i Fosterhjem i slekt- og nettverk – artikkelsamling 02.03. 1 SSB Bufdir
- Roschelle, J., & Teasley, S. (1995). *The construction of shared knowledge in collaborative problem solving*. In C.E. O`Malley (red). *Computer supported collaborative learning*, (pp 69-97). Heidelberg: Springer-Verlag
- Sandberg, K. (2016). *Barnets beste i lovgivningen. Betenkning til barnevoldsutvalget*.
- Seip, A.L. (1994). *Sosialhjelpsstaten blir til: Norsk sosialpolitikk 1740-1920*. Gyldendal, Oslo
- Sinclair, I. (2005). *Foster Care. Message from Research*. Jessica Kingsley, London

- Skivenes, M. & Willumsen, E. (2005). *Brukermedvirkning i barnevernets ansvarsgruppe*. I Willumsen (red.). *Brukernes medvirkning! Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene* (s.94-112). Oslo: Universitetsforlaget
- Skoglund, J. (2018). *Upbringing by relatives*. Doktoravhandling. Universitetet i Tromsø
- Smith, J.A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis*. London: Sage Publication
- Statens Helsetilsyn, 2019. *Det å reise vasker øynene*. Red. Jan Fredrik Andresen
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2019b). *Barnevern, 2019*. (Tabell 5. Barneverntiltak per 31. desember etter tiltak). Hentet fra <https://www.ssb.no/familie>
- Sundt, H., (2012). *Slektsfosterhjem i Norden – opplæring og oppfølging*. NOFCA (Nordic Foster Care Association)
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis*. Oslo: Gyldendal.
- Thørnblad, R. (2011). *Slektsfosterhjem – offentlig tiltak i private hjem*. Avhandling levert for doktorgrad. Universitetet i Tromsø
- Toresen, G., Steinrem, I., Alexander & Glorija m.fl. (2018). *Barnas barnevern. Trygt, nyttig og samarbeidende for barn*. Universitetsforlaget
- Ulvik, O.S., (2007). *Seinmorderne fosterfamilier: en kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Oslo: Unipub

Von Bertalanffy, L (1972). *The history and status of general systems theory*. The Academy of Management Journal, 15 (4), 407-426. <https://doi.org/10.5465/255139>

Øfsti, A. (2010). *Parterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ølgaard, B. (2004). *Kommunikation og økomentale systemer. En introduktion til Gregory Batesons forfatterskab*. Akademisk Forlag

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Temaguide/intervjuguide

Informasjon om prosjektet: Informert samtykke, tema for intervjuet, tidsaspekt og rammer.

Bakgrunn

Alder hos informantene

Utdanningsbakgrunn

Arbeidserfaring

Kultur

Hva er din opplevelse av kontorets kultur (verdier, holdninger, normer) vedr. plassering av barn i slekt og i nettverk?

Hvordan samstemmer den oppfatningen du har av kontorets kultur med dine egne personlige oppfatninger?

Er din opplevelse at det har vært en endring i hvordan kontoret har tenkt om slekt- og nettverks plasseringer de siste 5 årene?

Erfaringer

Hvilke erfaringer har du gjort deg med plasseringer i slekt og nettverk?

Hvilke fordeler ser du med plassering i slekt og nettverk?

Hva ser du som utfordrende mht plassering i slekt og nettverk?

Hvilke barn plasseres etter din erfaring i slekt og nettverk? (barnets behov, problematikk)?

Hvilke konsekvenser får det for din vurdering dersom foreldre allerede har plassert barnet hos slekt, før barneverntjenesten skal finne fosterhjem?

Hvilken betydning har det for din vurdering dersom foreldrene motsetter seg plassering utenfor hjemmet?

Hvilke vurderinger gjør du dersom foreldrene motsetter seg plassering i slekt eller nettverk

Hvem tar etter din mening som oftest initiativ til plassering i slekt og nettverk? (foreldre, bvtj, fylkesnemnd?)

Hvilken vekt tillegger du barnets syn på hvor det vil bo?

Hvilken betydning tillegger du på varigheten på plasseringen?

Hvilke erfaringer har du med bruk av ulike metoder for å vurdere plassering i slekt og nettverk?

Hvilken rolle mener du at mangel på ordinære fosterhjem spiller inn i vurderingen om barnet skal plasseres i slekt/nettverk?

Kunnskap

Vektlegger du andre kvalifikasjoner ved plassering i slekt og nettverk enn ved andre plasseringer? Evt. hvilke?

Hvilke vurderinger ligger til grunn hvis du vurderer at det ikke er bra for et barn/ungdom å bo i slekt- eller nettverkshjem?

Hvilke risikovurderinger foretar du før endelig beslutning om slekt eller nettverk skal brukes som fosterhjem?

Er det noe du savner (kunnskap, verktøy) for å kunne gjøre en god vurdering av hva som er barnets beste?

Er det noen andre spørsmål jeg burde ha stilt deg?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Informasjonsskriv til informanter vedrørende forskningsprosjekt:

Fosterhjemsplasseringer i slekt- og nettverk

Mitt navner Åse Berit Hansen. Jeg er utdannet sosionom og jobber i Bufetat, fosterhjemstjenesten i Arendal. Jeg har tidligere jobbet i kommunal barneverntjeneste og på barnevernsinstitusjon.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få mer kunnskap om barnevernets plasseringer i slekt og nettverk. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målet med prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å søke svar på følgende problemstilling: *Hva beskriver barnevernsansatte som avgjørende for deres beslutning om å plassere barn i slekt- og nettverkshjem?* Dette er en masteroppgave i forbindelse med at jeg nå er deltidsstudent ved VID vitenskapelige høyskole i Oslo.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å snakke med 4 -5 tilfeldig utvalgte informanter som jobber i barnevernet med plasseringer av barn utenfor hjemmet. Jeg ønsker at informantene jobber ved ulike kontorer i Sør-Norge, at de har sosialfaglig bakgrunn og minst 4 års erfaring fra fagfeltet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å intervju deg som fagperson om dine tanker om dette temaet. Intervjuet vil vare i ca. 1 time på et egnet sted for deg. Av praktiske hensyn ønsker jeg å benytte meg av båndopptaker. Samtalen vil i ettertid bli transkribert. Alle krav til anonymitet og taushetsplikt vil bli overholdt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Du har også rett til innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, få rettet eller slettet personopplysninger om deg. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Dersom du trekker deg fra studien etter at den er påbegynt, kan du kreve å få slettet opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i masteroppgaven.

Ditt personvern- hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til det formålet som er omtalt i dette skrivet. Opplysningene blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personregelverket. Det er kun min veileder og meg som vil ha tilgang til opplysningene fra deg. I selve oppgaven vil navn og kontaktopplysninger bli anonymisert. Dataene om deg vil bli oppbevart innelåst og kryptert.

Hva skjer med opplysningene når forskningsprosjektet er avsluttet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen 15.06.2020. Alt datamaterialet vil bli makulert når oppgaven er ferdig.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- å få slettet personopplysninger om deg
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- * Student Åse Berit Hansen, på epost (aseberithansen@gmail.com) eller på telefon 97 16 19 51
- * Veileder for prosjektet, Elisabeth Minde Lorås, MSFT, på epost (elisabethminde@hotmail.com) eller på telefon 95 25 81 08
- * Prosjektansvarlig Lennart Lorås, D. Sys.Psych, på epost (lennart.loras@hvl.no) eller på telefon 98 42 21 13
- * Vårt personombud: Nancy Ye Liu, på epost (personvernombud@vid.no) eller på telefon 93 85 62 77
- * NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvertjenester@nsd.no) eller telefon 55 58 21 17

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Elisabeth Minde Lorås
Veileder

Åse Berit Hansen
Student

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Fosterhjems plasseringer i slekt og nettverk», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju

Jeg samtykke til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet avsluttes, ca. 20.06.20.

(signert av prosjektdeltaker, dato=

Prosjekttittel

Slekt og nettverksplasseringer i barnevernet

Referansenummer

195938

Registrert

03.05.2019 av Åse Berit Hansen - aseberithansen@gmail.com

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for helsefag / Fakultet for helsefag Oslo

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Lennart Lorås, D.Sys.Psych, lennart.loras@hvl.no, tlf: 98422113

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Åse Berit Hansen, aseberithansen@gmail.com, tlf: 97161951

Prosjektperiode

01.06.2019 - 15.06.2020

Status

07.05.2019 - Vurdert

Vurdering (1)**07.05.2019 - Vurdert**

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 07.05.2019. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.06.2020.

ANSATTE I BARNEVERNET SIN TAUSHETSPLIKT

Ansatte i barnevernet har taushetsplikt, og det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltbarn, deres foreldre eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at du er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, opprinnelsesland, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Vi forutsetter også at dere er forsiktig ved å bruke eksempler under intervjuene.

Studenten og den ansatte har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Vi anbefaler derfor at studenten minner om taushetsplikten før intervjuet starter.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)